

Broedvogels **van** Tiengemeten **in** 2014

Michel Klemann &
Roy Slaterus

Sovon-rapport 2015/03

Broedvogels van Tiengemetten in 2014

Michel Klemann & Roy Slaterus
Sovon Vogelonderzoek Nederland

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Natuurmonumenten

Colofon

© Sovon 2014

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Natuurmonumenten door Michel Klemann en Roy Slaterus. Deze inventarisatie is uitgevoerd in het kader van de SNL-monitoring, gefinancierd met SNL-monitorings-subsidie van de Provincie Zuid-Holland.

Foto's: Michel Klemann

Wijze van citeren: Klemann M. & Slaterus R. 2015. Broedvogels van Tiengemetten in 2014. Sovon-rapport 2015/03. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
e-mail: info@sovon.nl
website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Gebiedsbeschrijving	5
3. Werkwijze	9
3.1. Doelstelling en inventarisatiemethode	9
3.2. Veldwerk	9
3.3. Interpretatie en verwerking van de gegevens	9
3.4. Weersomstandigheden	10
4. Resultaten	11
4.1. Tiengemeten	11
4.2. Weemoed	15
4.3. Griendweipolder	16
4.4. Weelde	17
4.5. Wildernis	19
4.6. Blanken Slikken	21
5. Soortbeschrijvingen	25
6. Conclusies en aanbevelingen	51
Literatuur	55
Bijlagen	56
Bijlage 1. Inventarisatietijden Tiengemeten 2014.	56
Bijlage 2. Verspreidingskaarten vastgestelde broedvogels 2014.	57

1. Inleiding

In het voorjaar van 2014 zijn in opdracht van Natuurmonumenten alle broedvogels op het eiland Tiengemeten gekarteerd. Dit rapport is een verslag van deze broedvogelkartering. Het rapport start met een korte beschrijving van de verschillende deelgebieden op het eiland (hoofdstuk 2). Daarna volgt een uitleg van de gehanteerde methodiek en een beschrijving van het veldwerk (hoofdstuk 3). In hoofdstuk 4 worden de resultaten van de inventarisatie op hoofdlijnen toegelicht. Soortspecifieke informatie komt aan bod in hoofdstuk 5. Tot slot volgt een afsluitend hoofdstuk (6), waarin de belangrijkste feiten nog eens op een rij worden gezet en een beeld wordt geschetst van de verwachte ontwikkeling van relevante broedvogelpopulaties op Tiengemeten. In bijlage 2 wordt op kaarten voor alle vastgestelde broedvogelsoorten de verspreiding van de territoria in 2014 weergegeven.

De inventarisatie werd uitgevoerd door Michel Klemann in dienst van Sovon Vogelonderzoek Nederland. Door Natuurmonumenten werden belangrijke bijdragen geleverd aan de totstandkoming van deze broedvogelinventarisatie, onder meer door Fransje Mooij, Gerwin Geertse en Helma Braat. Zij worden hartelijk bedankt voor de prettige samenwerking. Ook de medewerkers van het bezoekerscentrum en de beheerders van de herberg worden bedankt voor de gastvrije ontvangst. Sovon-collega's Jan-Willem Vergeer, Dries Oomen, Lara Marx en John van Betteray worden eveneens bedankt voor hun bijdragen aan de interpretatie van de resultaten en de totstandkoming van dit rapport. Het basismateriaal in de vorm van veld- en soortkaarten met daarop de interpretatie van de gegevens wordt bewaard op het Sovon-bureau te Nijmegen.

2. Gebiedsbeschrijving

Het Tiengemeten van tegenwoordig is onder te verdelen in een vijftal deelgebieden, namelijk Weemoed, Griendweipolder, Weelde, Wildernis en Blanken Slikken. In dit hoofdstuk worden deze deelgebieden gekarakteriseerd.

Deelgebied	Oppervlak (ha)
Weemoed	46,2
Griendweipolder	35,3
Weelde	314,5
Wildernis	378,0
Blanken Slikken	274,7
Totaal	1.048,7

Het eiland Tiengemeten ligt in het Haringvliet op 17 kilometer afstand van de Haringvlietdam die de scherpe afcheiding vormt tussen het zoete water van de Haringvliet en het zoute water van de Noordzee. Het Haringvliet is één van de rivierarmen in het mondingsgebied van Rijn, Maas en Schelde gelegen tussen de Hoekse Waard en Goeree-

Overflakkee. Bij de opening van de Haringvlietdam in 1970 kwam er een einde aan de getijdenwerking van de Noordzee. De buitendijkse slikken werden niet meer overspoeld door zout water en raakten begroeid. Het omringende water veranderde van brak naar zoet. In de 35 jaren die daarop volgde raakten de 300 hectare buitendijks gelegen kwelders langzaam maar zeker steeds dichter begroeid met riet, ruigte en struwelen. Aan het gebruik van de 700 hectare binnendijks akkerland veranderde weinig behalve dan door intensivering en schaalvergroting. In 1993 werd door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland besloten om het eiland Tiengemeten de bestemming 'natuurontwikkelingsgebied' te geven. Een projectorganisatie, bestaande uit verschillende afdelingen van Rijkswaterstaat, Dienst Landelijk Gebied, provincie Zuid-Holland, gemeente Korendijk en Natuurmonumenten, stelde plannen op voor de nieuwe inrichting. Het plan behelsde de realisatie van een grootschalig zoetwatergetijdenlandschap. Eind 2004 werd met de werkzaamheden gestart. In 2005 werden de laatste boerenbedrijven beëindigd en in 2008 was de nieuwe inrichting voltooid. In het onderstaande wordt een kort beeld geschetst van de

Figuur 1. Ligging van Tiengemeten, alsmede van de deelgebieden.

hoedanigheid van de verschillende deelgebieden in het voorjaar van 2014.

Weemoed

Dit 46,2 hectare metende deel van Tiengemeten is gesitueerd in de uit 1780 stammende Oude Polder aan de oostzijde van het eiland. Het accent ligt hier op cultuurhistorische waarden, zoals het herstel van een oude teeltwijze voor tarwe en bloemrijk open grasland. De hier gelegen akkers zijn hooguit één gemet groot; dat is minder dan een halve hectare. In het zuiden liggen enkele graslandperceeltjes (deels begraasd, deels hooiland). Het gebied wordt doorsneden door enkele, deels met riet omzoomde, vaarten en sloten. Voorts bevindt zich hier enige door erfbeplanting omzoomde bebouwing en een herberg met camping. Dwars door de Weemoed loopt de enige doorgaande verharde weg van het eiland. Er wordt door bezoekers regelmatig gewandeld op de kruin van de dijk. De kudde Schotse Hooglanders van elders op Tiengemeten kan de Weemoed niet bereiken.

Griendweipolder

Met een oppervlak van 35,3 hectare is dit het

kleinste deelgebied op Tiengemeten. Het wordt beschouwd als een onderdeel van de Weemoed en bestaat uit buitendijks gesitueerd nat grasland, doorsneden door sloten en enkele plassen. De vegetatie kent plaatselijk een zilt karakter. Het gebied wordt van oudsher beweide. In het voorjaar van 2014 liep er een kudde koeien. De Schotse Hooglanders van elders op Tiengemeten kunnen de Griendweipolder niet bereiken. Het gebied is voor het publiek niet te betreden, maar kan goed worden overzien vanaf een kijkscherm en een observatietorentje op de dijk.

Weelde

Met een oppervlak van 314,5 hectare is de Weelde een van de grotere eenheden op Tiengemeten. Het is gelegen in wat tot voort kort de Middenpolder en Benedenpolder was. Anno 2014 was de Weelde een moerasachtige kom in de klei. In het najaar en de winter staat het overgrote deel van dit gebied onder water, maar in de loop van voorjaar en zomer vallen grote delen geleidelijk aan droog. De drogere delen van het terrein worden gekenmerkt door een vegetatie van wilgen, Zwarte Els en bramen. In de rustigere delen van het water was sprake van een rijke vegetatie van kenmerkende planten

als Veenwortel en riet. De tamelijk omvangrijke drooggevallen delen aan de noordoostzijde werden gekenmerkt door een vegetatie van riet, Harig Wilgenroosje en dergelijke. Op de dijk tussen de Weelde en het zuidoostelijk deel van de Wildernis overheerste een ruige, grazige vegetatie met plaatselijk open plekken en opslag van ruigtekruiden waaronder guldenroede.

De Weelde is voor het publiek toegankelijk via de omliggende dijken en de weg van de haven naar de vluchtheuvel. Hoewel overal gestruind mag worden, blijven de meeste wandelaars op de paden. Rondom de haven bevindt zich bovendien het dorp met het bezoekerscentrum van Natuurmonumenten. De Weelde wordt veelvuldig bezocht door wandelaars en natuurliefhebbers. Grote delen van het gebied zijn toegankelijk voor de kudde Schotse Hooglanders van Tiengemetten.

Wildernis

Met een oppervlakte van 378,0 hectare omvat de Wildernis een fors deel van de voormalige landbouwpolders van Tiengemetten. Dit gebiedsdeel is gesitueerd in de voormalige Mariapolder (zuidoostelijk deel) en de Brienenswaardpolder. Zoals de gebiedsnaam al aangeeft is het voorbestemd om een zo natuurlijk mogelijke eenheid te worden, waarin dankzij de in 2007 gecreëerde openingen in de dijk aan de oostgrens van de Blanken Slikken, Haringvlietwater vrij in- en uitstroomt. Desondanks is de grotendeels net wat hoger gelegen Wildernis een stuk droger dan de Weelde. Dat wil echter niet zeggen dat water er afwezig is; in het zuidoostelijk deel bevindt zich een flink oppervlak aan open water en ook elders stonden delen in het voorjaar van 2014

plas-dras. Hogere plekken zijn vaak grazig of worden gedomineerd door ruigtekruiden, zoals guldenroede. Hoewel overal gestruind mag worden, blijven de meeste wandelaars op de paden. Het aantal wandelaars nabij de haven en de bebouwing aan de noordzijde was duidelijk groter dan aan de – doodlopende – zuidzijde. Het hele gebied is toegankelijk voor de kudde Schotse Hooglanders.

Blanken Slikken

De buitendijkse verruigde opwassen aan de zuid- en westzijde van Tiengemetten luisteren naar de naam 'Blanken Slikken' (genoemd naar ir. Blanken) en zijn 274,7 hectare groot. Ze worden beschouwd als een onderdeel van de Wildernis. Sinds de afsluiting van het Haringvliet in 1970 is dit gebied sterk aan verruiging onderhevig. De vegetatie bestaat grotendeels uit een mix van guldenroede en Harig Wilgenroosje, doorspekt met andere hoog opgaande ruigtekruiden als Koninginnekruid, Grote Brandnetel, Haagwinde, riet en Heemst. In de loop van het voorjaar wordt deze vegetatie steeds dichter. Aan de noordoostzijde en in het uiterste zuidoosten bevindt zich plaatselijk een meer vochtminnende vegetatie met Gele Lis. Grote delen van de Blanken Slikken worden echter gekenmerkt door het vrijwel ontbreken van oppervlaktewater. Plaatselijk (met name aan de zuidrand) is sprake van opslag van enig (braam)struweel en opgaand geboomte. Door de Blanken Slikken lopen enkele paden, maar die worden weinig gebruikt. Het gebied is voor het publiek voorts te overzien vanaf de dijk tussen de Wildernis en de Blanken Slikken, die over de gehele lengte te betreden is. Het gehele gebied is toegankelijk voor de kudde Schotse Hooglanders.

3. Werkwijze

3.1. Doelstelling en inventarisatiemethode

Bij het verzamelen van broedvogelgegevens in terreinen van Natuurmonumenten zijn de volgende aspecten van belang:

- verspreiding en aantal territoria van de broedvogelsoorten
- aantalsontwikkeling van de broedvogelsoorten
- relatie tussen het beheer en broedvogels

Bij het uitvoeren van het broedvogelonderzoek werd gebruik gemaakt van de door Sovon ontwikkelde Broedvogel Monitoring Project-methode (van Dijk & Boele 2011). Hierbij werden alle aanwezige broedvogelsoorten geïnventariseerd, net als in 2008 en 2011 gebeurde. De verspreiding en het getalsmatige voorkomen van deze soorten zijn in kaart gebracht, waarbij duidelijk werd welke biotooptypen door deze soorten worden bezet en wat de huidige avifaunistische waarde van de deelgebieden is.

3.2. Veldwerk

Voor een optimale vergelijking met de inventarisaties uit 2008 en 2011 is gekozen voor een zelfde aanpak. Dit betekent dat de verschillende deelgebieden zesmaal in de vroege ochtend en tweemaal gedurende de avond en nacht werden bezocht. Om de bezoeken efficiënt te kunnen uitvoeren en vroeg genoeg op het eiland aanwezig te kunnen zijn werd gebruik gemaakt van overnachtingsmogelijkheden op de camping.

Het veldonderzoek vond plaats tussen 7 april en 28 juni 2014. Een overzicht van de tijdbesteding in alle onderzochte gebieden is gegeven in bijlage 1. In totaal werd 10.515 minuten, oftewel 175 uur besteed aan het veldwerk. De gemiddelde tijdbesteding per hectare in het gehele onderzoeksgebied (inclusief het binnendijks oppervlak aan open water) bedroeg precies 10 minuten per hectare. Dat is vergelijkbaar met de onderzoeksintensiteit van de inventarisaties uit 2008 (acht minuten per hectare) en 2011 (ruim zeven minuten per hectare).

De meeste veldbezoeken begonnen een uur á half uur voor zonsopkomst en gingen door zolang het weer en de energie het toeliet. Het inventarisatiewerk is lopend uitgevoerd. De af te leggen routes werden aangepast aan de terreingesteldheid, de tijd

van de dag en de weersomstandigheden. Tijdens de eerste veldbezoeken stonden flinke delen van met name Weelde nog onder water en het betreden was daardoor weinig zinvol. Later in het seizoen was hier goed te lopen behalve in de met kattenstaart en ruwe bies begroeide drassige delen in het westen waar over een fors oppervlak water bleef staan en er in de natte klei geen doorkomen aan was. De Blanken Slikken stonden geheel droog, maar hier leidde de snelle groei van de vegetatie ertoe dat het afleggen van een veldbezoek in juni voor delen waar geen koeienpaadjes waren, vrijwel onmogelijk werd. Je kon daar helemaal vastlopen in de wirwar van mansonhoge, krakende vegetatie die je het zicht en de vogelzang volledig ontnam. Tijdens de inventarisaties werd gelet op territorium- en nestindicatief gedrag. Bij de zangvogels waren zangwaarnemingen waren het talrijkst en daardoor erg belangrijk. Watervogels en steltlopers zijn meer op zicht geïnventariseerd. Waarnemingen als alarmeren, voedsel aandragerende vogels, afleidinggedrag, bedelende jongen en nestvondsten zijn bij alle soorten belangrijk en vanzelfsprekend ook gebruikt.

3.3. Interpretatie en verwerking van de gegevens

In het veld werden de waarnemingen, voorzien van een adequate broedcode, ingetekend op luchtfoto's met een schaal van circa 1: 5000. De waarnemingen op de veldkaarten zijn ingevoerd in het autoclusterprogramma van Sovon en geïnterpreteerd conform de criteria zoals beschreven in van Dijk & Boele (2011). Voordelen van dit programma zijn dat alle veldwaarnemingen digitaal beschikbaar zijn en dat de interpretatie transparant en reproduceerbaar is. De ligging van de territoria kan vervolgens eenvoudig worden weergegeven in een GIS-bestand. De verspreidingskaarten die in bijlagen 2 zijn opgenomen, zijn gemaakt met behulp van het GIS-programma arc-GIS.

Bij de bepaling van de territoria is uitgegaan van het zwaartepunt van het territorium: de hoogste broedcode, het deel van het gebied met de meeste waarnemingen of, als er slechts weinig waarnemingen waren, de waarneming die het verst van de datumgrenzen verwijderd lag. Bij de plaatsbepaling werd gebruik gemaakt van de meest recente, door Natuurmonumenten aangeleverde luchtfoto's van Tiengemeten.

3.4. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt ook af bij hoge temperaturen. Daarom wordt hier een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2014 gegeven aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. In tabel 2 zijn enkele variabelen samengevat.

Kende 2013 nog de koudste lente in ruim 40 jaar,

in 2014 werd de op één na zachtste lente sinds het begin van de metingen opgetekend. Ook de voorafgaande winter verliep uitzonderlijk zacht. Het broedseizoen startte dan ook vroeg. Al op 20 maart werd in De Bilt voor het eerst na de winter de grens van 20,0 °C bereikt ('warme dag') en precies twee maanden later werd voor het eerst 25,0 °C gehaald ('zomerse dag'). Voorts viel mei op door lokaal extreem veel neerslag (bron: KNMI).

De veldbezoeken werden uitgevoerd tijdens gunstige weersomstandigheden.

Tabel 1. Enkele weersvariabelen (gemiddelde temperatuur, dagelijks aantal zonuren en duur neerslag) in maart-juli 2014, op basis van gegevens van het KNMI, station De Bilt. Ref staat voor langjarig gemiddelde (1981-2013).

Maand	Temperatuur		Zonuren		Neerslag (mm)	
	2014	Ref	2014	Ref	2014	Ref
maart	8,4	6,2	203	122	26	67
april	12,1	9,2	175	174	58	42
mei	13,2	13,1	192	207	102	62
juni	16,2	15,6	228	194	30	66
juli	19,8	17,9	204	206	137	81

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de in 2014 uitgevoerde broedvogelkartering besproken. Bij het verwerken van de gegevens is speciaal aandacht besteed aan soorten van de Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels (van Beusekom et al. 2005) en de doelsoorten (broedvogels) inzake het Natura 2000-gebied Haringvliet, waar Tiengemeten deel van uitmaakt. Ten behoeve van een goede meting van de waarde van Tiengemeten voor Rode Lijst-soorten is gebruik gemaakt van een eenvoudige berekening, waarbij de status op de Rode Lijst, het aantal territoria en het oppervlak van het gebied als weegfactoren dienen. Het belang van het gebied voor Natura 2000-doelsoorten wordt afgemeten aan het in de aanwijzing als doel geformuleerde aantal broedparen voor het Haringvliet; voor dit gebied zijn instandhoudingsdoelen geformuleerd voor Bruine Kiekendief, Kluut, Bontbekplevier, Strandplevier, Zwartkopmeeuw, Grote Stern, Visdief, Dwergstern, Blauwborst en Rietzanger. Zie voor informatie over

de status en aantalsontwikkeling van deze soorten in dit Natura 2000-gebied ook http://s1.sovon.nl/gebieden/gebieden_trends nw.asp?gebnr=109.

4.1. Tiengemeten

In 2014 werden in totaal 5.163 territoria van 91 vogelsoorten op Tiengemeten vastgesteld. De talrijkste soorten zijn Grauwe Gans (878 territoria), Wilde Eend (578), Rietzanger (500), Krakeend (364), Rietgors (232), Fitis (177), Brandgans (171), Kleine Karekiet (142) en Meerkoet (130). Er werden maar liefst 424 territoria van 29 Rode Lijst-soorten aangetroffen, waaronder drie Roerdompen, één Kleinst Waterhoen en één Watersnip. Ook waren er 641 territoria van zeven Natura 2000-doelsoorten, waaronder 500 Rietzangers. Tabel 2 toont de aantallen territoria voor alle soorten en tabel 3 laat de verdeling over de deelgebieden zien.

Tabel 2. Aantallen territoria en dichtheden (aantal territoria per 100 ha) op Tiengemeten in 2014.

EURING	Soort	n	n/100 ha	Rode Lijst	N2000
70	Dodaars	2	0,2		
90	Fuut	42	4,0		
950	Roerdomp	3	0,3	bedreigd	
1520	Knobbelzwaan	25	2,4		
1610	Grauwe Gans	878	83,7		
1619	Soepgans	3	0,3		
1661	Grote Canadese Gans	21	2,0		
1670	Brandgans	171	16,3		
1700	Nijlgans	11	1,0		
1730	Bergeend	115	11,0		
1820	Krakeend	364	34,7		
1840	Wintertaling	41	3,9	kwetsbaar	
1860	Wilde Eend	578	55,1		
1910	Zomertaling	13	1,2	kwetsbaar	
1940	Slobeend	77	7,3	kwetsbaar	
1980	Tafeleend	42	4,0		
2030	Kuifeend	107	10,2		
2210	Middelste Zaagbek	6	0,6	Gevoelig	
2600	Bruine Kiekendief	6	0,6		N2000
2670	Havik	2	0,2		
2870	Buizerd	3	0,3		
3040	Torenavalk	1	0,1		
3940	Fazant	47	4,5		
4070	Waterral	7	0,7		
4080	Porseleinhoen	2	0,2	kwetsbaar	
4110	Kleinst Waterhoen	1	0,1	verdwenen	
4210	Kwartelkoning	1	0,1	kwetsbaar	
4240	Waterhoen	7	0,7		

EURING	Soort	n	n/100 ha	Rode Lijst	N2000
4290	Meerkoet	130	12,4		
4500	Scholekster	36	3,4		
4550	Steltkluut	2	0,2	gevoelig	
4560	Kluut	44	4,2		N2000
4690	Kleine Plevier	1	0,1		
4700	Bontbekplevier	1	0,1	kwetsbaar	N2000
4930	Kievit	90	8,6		
5190	Watersnip	1	0,1	bedreigd	
5320	Grutto	27	2,6	gevoelig	
5460	Tureluur	52	5,0	gevoelig	
5910	Kleine Mantelmeeuw	1	0,1		
5920	Zilvermeeuw	3	0,3		
6150	Visdief	4	0,4	kwetsbaar	N2000
6240	Dwergstern	1	0,1	kwetsbaar	N2000
6680	Holenduif	14	1,3		
6700	Houtduif	23	2,2		
6840	Turkse Tortel	2	0,2		
7240	Koekoek	4	0,4	kwetsbaar	
7350	Kerkuil	2	0,2	kwetsbaar	
7670	Ransuil	2	0,2	kwetsbaar	
8310	IJsvogel	1	0,1		
9760	Veldleeuwerik	62	5,9	gevoelig	
9920	Boerenwaluw	7	0,7	gevoelig	
10110	Graspieper	40	3,8	gevoelig	
10171	Gele Kwikstaart	7	0,7	gevoelig	
10201	Witte Kwikstaart	28	2,7		
10660	Winterkoning	95	9,1		
10840	Heggenmus	46	4,4		
10990	Roodborst	1	0,1		
11040	Nachtegaal	7	0,7	kwetsbaar	
11060	Blauwborst	85	8,1		N2000
11870	Merel	32	3,1		
12000	Zanglijster	5	0,5		
12200	Cetti's Zanger	33	3,1		
12360	Sprinkhaanzanger	26	2,5		
12380	Snor	2	0,2	kwetsbaar	
12430	Rietzanger	500	47,7		N2000
12500	Bosrietzanger	75	7,2		
12510	Kleine Karekiet	142	13,5		
12590	Spotvogel	2	0,2	gevoelig	
12740	Braamsluiper	2	0,2		
12750	Grasmus	112	10,7		
12760	Tuinfluit	70	6,7		
12770	Zwartkop	26	2,5		
13110	Tjiftjaf	104	9,9		
13120	Fitis	177	16,9		
13350	Grauwe Vliegenvanger	1	0,1	gevoelig	
13640	Baardman	1	0,1		
14620	Pimpelmees	4	0,4		
14640	Koolmees	12	1,1		
15080	Wielewaal	1	0,1	kwetsbaar	
15390	Gaai	1	0,1		
15490	Ekster	7	0,7		
15600	Kauw	33	3,1		
15671	Zwarte Kraai	24	2,3		

EURING	Soort	n	n/100 ha	Rode Lijst	N2000
15820	Spreeuw	15	1,4		
15980	Ringmus	16	1,5	gevoelig	
16360	Vink	18	1,7		
16490	Groenling	11	1,0		
16530	Putter	37	3,5		
16600	Kneu	45	4,3	gevoelig	
16790	Roodmus	2	0,2		
18770	Rietgors	232	22,1		
	Totaal	5163	492,3	424	641

Tabel 3. Aantallen territoria per deelgebied op Tiengemeten in 2014.

Soort	Weemoed	Griendweip.	Weelde	Wildernis	Blanken Slikken	Totaal
Dodaars	1		1			2
Fuut			22		20	42
Roerdomp			2		1	3
Knobbelzwaan	1	2	16	3	3	25
Grauwe Gans	21	17	119	353	368	878
Soepgans				3		3
Grote Canadese Gans	1	1	7	12		21
Brandgans	15	80	52	24		171
Nijlgans	1		3	4	3	11
Bergeend	3		7	96	9	115
Krakeend	3	7	84	185	85	364
Wintertaling			4	37		41
Wilde Eend	29	13	162	222	152	578
Zomertaling		1	9	3		13
Slobeend		3	36	37	1	77
Tafeleend			40	2		42
Kuifeend		3	71	12	21	107
Middelste Zaagbek					6	6
Bruine Kiekendief				1	5	6
Havik					2	2
Buizerd				1	2	3
Torenvalk			1			1
Fazant	11	2	10	11	13	47
Waterral			3	3	1	7
Porseleinhoen				1	1	2
Kleinst Waterhoen				1		1
Kwartelkoning				1		1
Waterhoen	2		5			7
Meerkoet	10	6	76	24	14	130
Scholekster	4	11	8	13		36
Steltkluut			2			2
Kluut		1	9	34		44
Kleine Plevier				1		1
Bontbekplevier				1		1
Kievit	12	20	12	46		90
Watersnip				1		1
Grutto	1	6	1	19		27
Tureluur	2	9	4	37		52
Kleine Mantelmeeuw			1			1

Soort	Weemoed	Griendweip.	Weelde	Wildernis	Blanken Slikken	Totaal
Zilvermeeuw		1		2		3
Visdief			2	2		4
Dwergstern				1		1
Holenduif	4		4	6		14
Houtduif	7	1	7	5	3	23
Turkse Tortel			1	1		2
Koekoek	1				3	4
Kerkuil				2		2
Ransuil	1				1	2
IJsvogel				1		1
Veldleeuwerik	3	6	16	37		62
Boerenwaluw	1		4	2		7
Graspieper		5	9	26		40
Gele Kwikstaart		1	4	2		7
Witte Kwikstaart	3	2	10	10	3	28
Winterkoning	5		7	14	69	95
Heggenmus	6	2	5	6	27	46
Roodborst	1					1
Nachttegaal					7	7
Blauwborst	2	1	13	7	62	85
Merel	4		4	11	13	32
Zanglijster				1	4	5
Cetti's Zanger				7	26	33
Sprinkhaanzanger	1		3	7	15	26
Snor				2		2
Rietzanger	13	7	99	103	278	500
Bosrietzanger	3		5	16	51	75
Kleine Karekiet	31	7	13	27	64	142
Spotvogel					2	2
Braamsluiper					2	2
Grasmus	8	3	11	24	66	112
Tuinfluitier	6		5	22	37	70
Zwartkop	3		3	8	12	26
Tjiftjaf	4	2	7	16	75	104
Fitis	3		18	43	113	177
Grauwe Vliegenvanger				1		1
Baardman				1		1
Pimpelmees	1		1		2	4
Koolmees	1		2	4	5	12
Wielewaal	1					1
Gaai				1		1
Ekster	2		3	2		7
Kauw	7		18	8		33
Zwarte Kraai	4	1	6	5	8	24
Spreeuw	2		4	9		15
Ringmus	3		9	4		16
Vink	2			8	8	18
Groenling	2		1	2	6	11
Putter	6		4	12	15	37
Kneu	7	7	5	14	12	45
Roodmus				1	1	2
Rietgors	2	2	68	80	80	232
Totaal	267	230	1138	1751	1777	5163

4.2. Weemoed

In tabel 4 worden de aantallen territoria in de Weemoed weergegeven voor 2008, 2011 en 2014. Zowel het totale aantal territoria, de Rode Lijst-waarde als het belang voor Natura 2000-doelsoorten vertonen een duidelijke stijging. De Rode Lijst-waarde is berekend volgens de volgende formule: gewogen aantal Rode Lijst-soorten maal gewogen aantal Rode Lijst-territoria, gedeeld door de oppervlak en bedroeg in 2008 3,7, in 2011 2,0 en in 2014 6,0. In de Weemoed zijn met name enkele soorten water- en rietvogels flink in aantal toegenomen, waaronder Kleine Karekiet, Wilde Eend en Grauwe Gans. Daarnaast zijn akkervogels relatief goed vertegenwoordigd vergeleken met de andere deelgebieden, waaronder Fazant (11 territoria), Scholekster (vier),

Kievit (12), Veldleeuwerik (drie), Ringmus (drie) en Kneu (zeven). Opmerkelijk is het territorium van Wielewaal; op 6 juni verbleef een zingend mannetje op de oostpunt van het eiland maar vervolgwaarnemingen bleven uit.

Tiengemeten maakt deel uit van het Natura 2000-gebied Haringvliet waar voor Bruine Kiekendief, Kluut, Bontbekplevier, Strandplevier, Zwartkopmeeuw, Grote Stern, Visdief, Dwergstern, Blauwborst en Rietzanger instandhoudingsdoelen inzake het voorkomen als broedvogel zijn geformuleerd. Van deze soorten werden in 2014 in de Weemoed Blauwborst (twee territoria) en Rietzanger (13) als broedvogel vastgesteld. Dat is respectievelijk 0,5% en 3,1 % van de doelpopulaties van het Haringvliet.

Tabel 4. Aantallen territoria in 2008, 2011 en 2014 in de Weemoed. Rode Lijst-status: 1=Gevoelig, 2=Kwetsbaar. Vet=N2000-doelsoort Haringvliet.

Soort	RL-status	2008	RL-score	2011	RL-score	2014	RL-score
Dodaars						1	
Knobbelzwaan						1	
Grauwe Gans		7		3		21	
Grote Canadese Gans				1		1	
Brandgans						15	
Nijlgans		1				1	
Bergeend				3		3	
Krakeend		3		3		3	
Wilde Eend		5		7		29	
Slobeend	2	1	2	1	2		
Kuifeend		1		1			
Torenvalk		1					
Fazant		7		10		11	
Waterhoen				2		2	
Meerkoet		8		3		10	
Scholekster		3		2		4	
Kievit		6		4		12	
Grutto	1	2	2	1	1	1	1
Tureluur	1	1	1	1	1	2	2
Holenduif		1		1		4	
Houtduif		3		2		7	
Koekoek	2					1	2
Ransuil	2	1	2			1	2
Veldleeuwerik	1	5	5	3	3	3	3
Boerenwaluw	1			4	4	1	1
Graspieper	1	2	2				
Gele Kwikstaart	1	1	1				
Witte Kwikstaart						3	
Winterkoning		5		4		5	
Heggenmus		4		1		6	
Roodborst						1	
Blauwborst						2	
Merel		5		2		4	

Soort	RL-status	2008	RL-score	2011	RL-score	2014	RL-score
Zanglijster		1					
Sprinkhaanzanger				1		1	
Rietzanger				7		13	
Bosrietzanger		5		2		3	
Kleine Karekiet		15		23		31	
Grasmus		5		4		8	
Tuinfluitier		3		1		6	
Zwartkop				1		3	
Tjiftjaf		1		3		4	
Fitis				1		3	
Pimpelmees		1		1		1	
Koolmees		1		1		1	
Wielewaal	2					1	2
Ekster		2		1		2	
Kauw		4		4		7	
Zwarte Kraai		1		1		4	
Spreeuw						2	
Huismus	1	2	2				
Ringmus	1			2	2	3	3
Vink						2	
Groenling				1		2	
Putter		1		1		6	
Kneu	1					7	7
Rietgors		4		1		2	
Totaal		119		115		267	
RL-som			17		13		23
RL-soorten			10		7		12
Oppervlakte			46,2		46,2		46,2
RL-waarde			3,7		2,0		6,0

4.3. Griendweipolder

In tabel 5 worden de aantallen territoria in de Griendweipolder weergegeven voor 2008, 2011 en 2014. Zowel het totale aantal territoria, de Rode Lijst-waarde als het belang voor Natura 2000-doelsoorten vertonen een stijging. De Rode Lijst-waarde is berekend volgens de volgende formule: gewogen aantal Rode Lijst-soorten maal gewogen aantal Rode Lijst-territoria, gedeeld door de oppervlak en bedroeg in 2008 7,3, in 2011 10,3 en in 2014 11,9. In de Griendweipolder zijn weidevogels goed vertegenwoordigd, waaronder Zomertaling (één territorium), Slobeend (drie), Scholekster (11), Kievit

(20), Grutto (zes), Tureluur (negen), Veldleeuwerik (zes), Graspieper (vijf) en Gele Kwikstaart (één). In het oog springt verder de vestiging en toename van Brandgans van nul in 2008, naar 22 in 2011 en 80 in 2014.

Van de Natura 2000-doelsoorten werden in 2014 in de Griendweipolder Kluut (één territorium), Blauwborst (één) en Rietzanger (zeven) als broedvogel vastgesteld. Voor Kluut is dat minder dan 0,1% van de doelpopulatie van de Delta en voor Blauwborst en Rietzanger respectievelijk 0,2% en 1,7 % van de doelpopulaties van het Haringvliet.

Tabel 5. Aantallen territoria in 2008, 2011 en 2014 in de Griendweipolder. Rode Lijst-status: 1=Gevoelig, 2=Kwetsbaar, 3=Bedreigd. Vet=N2000-doelsoort Haringvliet.

Soort	RL-status	2008	RL-score	2011	RL-score	2014	RL-score
Knobbelzwaan				1		2	
Grauwe Gans		11		26		17	

Soort	RL-status	2008	RL-score	2011	RL-score	2014	RL-score
Grote Canadese Gans						1	
Brandgans				22		80	
Nijlgans		1					
Bergeend		2		2			
Krakeend		7		4		7	
Wilde Eend		3		13		13	
Zomertaling	2	1	2	5	10	1	2
Slobeend	2	4	8	3	6	3	6
Kuifeend		4		7		3	
Fazant		2		3		2	
Meerkoet		7		6		6	
Scholekster		4		4		11	
Steltkluut	1			2	2		
Kluut						1	
Kievit		7		9		20	
Watersnip	3			1	3		
Grutto	1	6	6	3	3	6	6
Tureluur	1	3	3	5	5	9	9
Zilvermeeuw						1	
Houtduif						1	
Veldleeuwerik	1	6	6	4	4	6	6
Oeverzwaluw				5			
Graspieper	1	7	7			5	5
Gele Kwikstaart	1					1	1
Witte Kwikstaart		1		1		2	
Heggenmus						2	
Blauwborst		1				1	
Rietzanger		3		5		7	
Bosrietzanger		1					
Kleine Karekiet		4		2		7	
Grasmus		2		2		3	
Tjiftjaf				1		2	
Ekster		1					
Zwarte Kraai		1		1		1	
Kneu	1					7	7
Rietgors		1		1		2	
Totaal		90		138		230	
RL-som			32		33		42
RL-soorten			8		11		10
Oppervlakte			35,3		35,3		35,3
RL-waarde			7,3		10,3		11,9

4.4. Weelde

In tabel 6 worden de aantallen territoria in de Weelde weergegeven voor 2008, 2011 en 2014. Zowel het totale aantal territoria, de Rode Lijst-waarde als het belang voor Natura 2000-doelsoorten vertonen een duidelijke stijging. De Rode Lijst-waarde is berekend volgens de volgende formule: gewogen aantal Rode Lijst-soorten maal gewogen aantal Rode Lijst-territoria, gedeeld door de oppervlak en bedroeg in 2008 7,1, in 2011 7,0 en in 2014

10,3. In de Weelde zijn moerasvogels goed vertegenwoordigd, waaronder Roerdomp (twee territoria), Grauwe Gans (119), Wilde Eend (162), Zomertaling (negen), Slobeend (36), Waterral (drie), Blauwborst (13), Rietzanger (99) en Rietgors (68). Opmerkelijk is ook de aanwezigheid van pioniers als Steltkluut (twee), Kluut (negen) en Visdief (twee).

Van de Natura 2000-doelsoorten werden in 2014 in de Weelde Kluut (negen territoria), Visdief (twee), Blauwborst (13) en Rietzanger (99) als broedvogel

vastgesteld. Voor eerstgenoemde twee is dat respectievelijk 0,5%, en minder dan 0,1% van de doelpopulaties van de Delta en voor laatstgenoemde twee

respectievelijk 3,2% en 23,6 % van de doelpopulaties van het Haringvliet.

Tabel 6. Aantallen territoria in 2008, 2011 en 2014 in de Weelde. Rode Lijst-status: 1=Gevoelig, 2=Kwetsbaar, 3=Bedreigd. Vet=N2000-doelsoort Haringvliet.

Soort	RL-status	2008	RL-score	2011	RL-score	2014	RL-score
Dodaars		1		1		1	
Fuut		28		10		22	
Roerdomp	3			2	6	2	6
Knobbelzwaan		7		9		16	
Zwarte Zwaan		1					
Grauwe Gans		5		89		119	
Canadese Gans		4					
Grote Canadese Gans						7	
Brandgans				15		52	
Nijlgans		1				3	
Casarca		1					
Bergeend		6				7	
Krakeend		15		25		84	
Wintertaling	2	2	4	3	6	4	8
Wilde Eend		30		40		162	
Soepeend		2					
Zomertaling	2	3	6	11	22	9	18
Slobeend	2	5	10	21	42	36	72
Tafeleend		4		10		40	
Kuifeend		21		66		71	
Bruine Kiekendief				1			
Torenvalk						1	
Fazant		11		8		10	
Waterral		1		2		3	
Porseleinhoen	2			3	6		
Waterhoen		3		2		5	
Meerkoet		179		99		76	
Scholekster		5		7		8	
Steltkluut	1	4	4	1	1	2	2
Kluut		96				9	
Kleine Plevier		4					
Kievit		55		7		12	
Grutto	1	6	6	3	3	1	1
Tureluur	1	16	16	7	7	4	4
Zwartkopmeeuw		1					
Kokmeeuw		92					
Kleine Mantelmeeuw						1	
Visdief	2	1	2			2	4
Dwergstern	2	1	2				
Holenduif		3		2		4	
Houtduif		4		5		7	
Turkse Tortel				1		1	
Veldleeuwerik	1	29	29	16	16	16	16
Boerenzwaluw	1	14	14	8	8	4	4
Graspieper	1	5	5			9	9
Gele Kwikstaart	1	1	1			4	4
Witte Kwikstaart		3		2		10	

Soort	RL-status	2008	RL-score	2011	RL-score	2014	RL-score
Winterkoning		8		4		7	
Heggenmus		2		2		5	
Blauwborst		8		2		13	
Merel		3		1		4	
Sprinkhaanzanger				1		3	
Rietzanger		4		51		99	
Bosrietzanger		5		9		5	
Kleine Karekiet		23		3		13	
Grasmus		8		6		11	
Tuinfluit		3		1		5	
Zwartkop		1				3	
Tjiftjaf				2		7	
Fitis		4		3		18	
Pimpelmees		1		1		1	
Koolmees		2		1		2	
Ekster		2		2		3	
Kauw		10		15		18	
Zwarte Kraai		3		1		6	
Spreeuw		4		3		4	
Huisemus	1	4	4				
Ringmus	1	6	6	5	5	9	9
Groenling						1	
Putter		1		3		4	
Kneu	1	2	2	1	1	5	5
Rietgors		13		40		68	
Totaal		787		633		1138	
RL-som			111		123		162
RL-soorten			20		18		20
oppervlakte			314,5		314,5		314,5
RL-waarde			7,1		7,0		10,3

4.5. Wildernis

In tabel 7 worden de aantallen territoria in de Wildernis weergegeven voor 2008, 2011 en 2014. Zowel het totale aantal territoria, de Rode Lijst-waarde als het belang voor Natura 2000-doelsoorten vertonen een sterke stijging. De Rode Lijst-waarde is berekend volgens de volgende formule: gewogen aantal Rode Lijst-soorten maal gewogen aantal Rode Lijst-territoria, gedeeld door de oppervlak en bedroeg in 2008 13,2, in 2011 9,4 en in 2014 maar liefst 32,7. Kenmerkend voor de Wildernis is de grote variatie aan weidevogels, moerasvogels en pionier-

soorten, waaronder flink wat zeldzame soorten zoals Kleinst Waterhoen (één territorium), Kwartelkoning (één), Cetti's Zanger (zeven) en Roodmus (één).

Van de Natura 2000-doelsoorten werden in 2014 in de Wildernis Bruine Kiekendief (één territorium), Kluut (34), Bontbekplevier (één), Visdief (twee), Dwergstern (één), Blauwborst (zeven) en Rietzanger (103) als broedvogel vastgesteld. Dat is respectievelijk 5,0% (Haringvliet), 1,7% (Delta), 1,0% (Haringvliet), minder dan 0,1% (Delta), 0,3% (Delta), 1,7% (Haringvliet) en 24,5 % (Haringvliet) van de doelpopulaties.

Tabel 7. Aantallen territoria in 2008, 2011 en 2014 in de Wildernis. Rode Lijst-status: 1=Gevoelig, 2=Kwetsbaar, 3=Bedreigd, 6=verdwenen. Vet=N2000-doelsoort Haringvliet.

Soort	RL-status	2008	RL-score	2011	RL-score	2014	RL-score
Fuut		2					
Knobbelzwaan						3	

Soort	RL-status	2008	RL-score	2011	RL-score	2014	RL-score
Grauwe Gans		65		331		353	
Soepgans		2		1		3	
Canadese Gans		5					
Grote Canadese Gans				14		12	
Brandgans				37		24	
Nijlgans		4		5		4	
Casarca		1					
Bergeend		10		53		96	
Krakeend		16		24		185	
Wintertaling	2	10	20	2	4	37	74
Wilde Eend		35		140		222	
Soepeend				1			
Zomertaling	2	7	14	1	2	3	6
Slobeend	2	14	28	11	22	37	74
Tafeleend		1				2	
Kuifeend		5		10		12	
Middelste Zaagbek	1			1	1		
Bruine Kiekendief		1		1		1	
Havik				1			
Buizerd		1		4		1	
Torenvalk		1		1			
Kwartel				1			
Fazant		12		13		11	
Waterral		1				3	
Porseleinhoen	2	3	6			1	2
Kleinst Waterhoen	6					1	6
Kwartelkoning	2	1	2			1	2
Meerkoet		94		24		24	
Scholekster		8		5		13	
Kluut		29		4		34	
Kleine Plevier		6		4		1	
Bontbekplevier	2			1	2	1	2
Kievit		49		36		46	
Watersnip	3					1	3
Grutto	1	4	4	7	7	19	19
Tureluur	1	22	22	18	18	37	37
Kokmeeuw				3			
Zilvermeeuw						2	
Visdief	2					2	4
Dwergstern	2			1	2	1	2
Holenduif		3		5		6	
Houtduif		3		7		5	
Turkse Tortel						1	
Koekoek	2	1	2	1	2		
Kerkuil	2	1	2	2	4	2	4
IJsvogel						1	
Veldleeuwerik	1	51	51	35	35	37	37
Boerenwaluw	1	15	15	3	3	2	2
Graspieper	1	13	13	9	9	26	26
Gele Kwikstaart	1	3	3	2	2	2	2
Witte Kwikstaart		4		9		10	
Winterkoning		8		6		14	
Heggenmus		1		2		6	
Blauwborst		20		12		7	
Roodborsttapuit				2			

Soort	RL-status	2008	RL-score	2011	RL-score	2014	RL-score
Merel		2		5		11	
Zanglijster		1				1	
Cetti's Zanger				1		7	
Sprinkhaanzanger		1		9		7	
Snor	2					2	4
Rietzanger		37		68		103	
Bosrietzanger		21		8		16	
Kleine Karekiet		8		20		27	
Spotvogel	1	1	1	2	2		
Grasmus		12		21		24	
Tuinfluit		5		13		22	
Zwartkop		2		6		8	
Tjiftjaf		3		6		16	
Fitis		4		21		43	
Grauwe Vliegenvanger	1	1	1	1	1	1	1
Baardman						1	
Pimpelmees				1			
Koolmees		2		6		4	
Gaai						1	
Ekster		2		1		2	
Kauw		6		16		8	
Zwarte Kraai		4		6		5	
Spreeuw		5		3		9	
Huismus	1	3	3				
Ringmus	1	5	5	1	1	4	4
Vink		6		4		8	
Groenling						2	
Putter		3		11		12	
Kneu	1	7	7	25	25	14	14
Roodmus						1	
Rietgors		57		46		80	
Totaal		730		1151		1751	
RL-som			199		142		325
RL-soorten			25		25		38
oppervlakte			378,0		378,0		378,0
RL-waarde			13,2		9,4		32,7

4.6 Blanken Slikken

In tabel 8 worden de aantallen territoria op de Blanken Slikken weergegeven voor 2008 en 2014; in 2011 is dit deelgebied niet onderzocht. Zowel het totale aantal territoria, de Rode Lijst-waarde als het belang voor Natura 2000-doelsoorten is tamelijk stabiel gebleven. De Rode Lijst-waarde is berekend volgens de volgende formule: gewogen aantal Rode Lijst-soorten maal gewogen aantal Rode Lijst-territoria, gedeeld door de oppervlak en bedroeg in 2008 1,6 en in 2014 1,8. Op de Blanken Slikken zijn

struweelvogels tamelijk goed vertegenwoordigd, waaronder Winterkoning (69 territoria), Blauwborst (62), Cetti's Zanger (26), Rietzanger (278), Grasmus (66), Fitis (113) en Rietgors (80). Ook vinden verschillende soorten ganzen, eenden en roofvogels hier een nestplek.

Van de Natura 2000-doelsoorten werden in 2014 op de Blanken Slikken Bruine Kiekendief (vijf territoria), Blauwborst (62) en Rietzanger (278) als broedvogel vastgesteld. Dat is respectievelijk 25,0%, 15,1% en 66,2 % van de doelpopulaties van het Haringvliet.

Tabel 8. Aantallen territoria in 2008 en 2014 op de Blanken Slikken. Rode Lijst-status: 1=Gevoelig, 2=Kwetsbaar, 3=Bedreigd. Vet=N2000-doelsoort Haringvliet.

Soort	RL-status	2008	RL-score	2014	RL-score
Fuut		3		20	
Roerdomp	3			1	3
Knobbelzwaan				3	
Grauwe Gans		524		368	
Canadese Gans		3			
Nijlgans		4		3	
Bergeend		3		9	
Krakeend		17		85	
Wilde Eend		29		152	
Soepeend		1			
Slobeend	2	5	10	1	2
Kuifeend		2		21	
Middelste Zaagbek	1			6	6
Bruine Kiekendief		13		5	
Havik		3		2	
Buizerd		2		2	
Fazant		16		13	
Waterral		2		1	
Porseleinhoen	2			1	2
Meerkoet		16		14	
Houtduif		1		3	
Koekoek	2	6	12	3	6
Ransuil	2	1	2	1	2
Ijsvogel		1			
Witte Kwikstaart				3	
Winterkoning		58		69	
Heggenmus		27		27	
Nachtegaal		2		7	
Blauwborst		58		62	
Merel		15		13	
Zanglijster		2		4	
Cetti's Zanger		1		26	
Sprinkhaanzanger		10		15	
Snor	2	1	2		
Rietzanger		202		278	
Bosrietzanger		119		51	
Kleine Karekiet		109		64	
Spotvogel	1			2	2
Braamsluiper		2		2	
Grasmus		51		66	
Tuinfluitier		40		37	
Zwartkop		4		12	
Tjiftjaf		33		75	
Fitis		128		113	
Pimpelmees				2	
Koolmees				5	
Zwarte Kraai		6		8	
Vink				8	
Groenling				6	
Putter		10		15	
Kneu	1	23	23	12	12
Roodmus				1	

Soort	RL-status	2008	RL-score	2014	RL-score
Rietgors		88		80	
Totaal		1641		1777	
RL-som			49		35
RL-soorten			9		14
oppervlakte			274,7		274,7
RL-waarde			1,6		1,8

5. Soortbeschrijvingen

In dit hoofdstuk worden alle in 2008, 2011 en 2014 in het onderzoeksgebied vastgestelde broedvogels besproken. Het gebied aangeduid als 'binnendijks' omvat hier de Weemoed, Weelde, Wildernis en Griendweipolder die zowel in alle drie jaren werden onderzocht. Het resterende deel van het eiland – de Blanken Slikken – werd alleen in 2008 en 2014 onderzocht. Ook wordt aandacht besteed aan een aantal potentiële broedvogels. Per soort worden de aantallen territoria in 2008 en 2014 gegeven, evenals het aantal in de vijf deelgebieden in 2014. De bijbehorende soortkaarten met territoriumstippen zijn terug te vinden in bijlage 2.

DODAARS *Tachybaptus ruficollis* 2008:1 2014:2
 Weemoed:1 Weelde:1 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

De Dodaars is in de regio een schaarse broedvogel van rietgorzen, binnendijkse plassen en watergangen. De recente natuurontwikkeling op Tiengemetten lijkt te resulteren in geschikt biotoop voor deze

Veel soortteksten starten met een korte beschrijving van het voorkomen van de soort in de regio. Daar wordt onder verstaan: het zuidwestelijk deel van de Hoeksche Waard, het aangrenzende deel van Flakkee, de Ventjagersplaten en de Slijkplaat. Historische gegevens betreffende het voorkomen als broedvogel op Tiengemetten zijn grotendeels afkomstig uit de database van Natuurmonumenten, waarin ook gegevens van Sovon zijn opgenomen en uit eerdere broedvogelrapportages; de gegevens uit 1997 zijn afkomstig uit Vereijken (1998), die uit 2008 uit Vergeer & Sluijter (2008) en die uit 2011 uit Slaterus & Klemann (2012).

kleine fuut maar tot dusver heeft hij zich nog niet in bijzondere aantallen gevestigd. De inventarisaties van 2008 en 2011 leverden elk één en die van 2014 twee territoria op.

FUUT *Podiceps cristatus* 2008:33 2014:42
 Weemoed:0 Weelde:22 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken: 20

Futen broeden langs de grasgorzen van het Haringvliet en in mindere mate in binnendijkse kreken en watergangen. In 1997 broedde de soort op vier locaties buitendijks rond Tiengemetten. Nadien werden geregeld territoria vastgesteld langs de zuidrand van de Blanken Slikken, maar van daadwerkelijk broeden was in de meeste gevallen geen sprake. In het voorjaar van 2008 bleek de Fuut plotseling een tamelijk algemene broedvogel op Tiengemetten:

er werden 33 paren vastgesteld, waarvan 28 in de Weelde. In het zuidoostelijke deel van de Weelde was sprake van kolonievorming; hier werden 17 nesten op korte afstand van elkaar gevonden. Het broedsucces bleek echter aan de magere kant; er werden slechts enkele paren met jongen gezien en enkele nesten zijn overstroomd. In 2014 werden er in totaal 42 territoria opgetekend, waarvan 22 in Weelde.

GEOORDE FUUT *Podiceps nigricollis* 0

De Geoorde Fuut is in de regio alleen bekend als schaarse doortrekker en wintergast. Tiengemetten

kan deze typische broedvogel van voedselrijk ondiep zoet water in de toekomst wellicht kansen bieden.

AALSCHOLVER *Phalacrocorax carbo* 0

Het noordelijk Deltagebied heeft zich de laatste decennia ontwikkeld tot een eldorado voor de Aalscholver. Ook rond Tiengemetten hebben zich broedkolonies gevestigd; de dichtstbijzijnde bevindt zich sinds 1990 op een strekdam tussen Tiengemetten

en de Ventjagersplaten. Gezien de actieradius van de soort kunnen ook vogels van de grote kolonie bij het Brede Water op Voorne op Tiengemetten foerageren. De kans op vestiging van de soort op Tiengemetten lijkt reëel.

ROERDOMP <i>Botaurus stellaris</i> Weemoed:0 Weelde:2 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:1	2008:0	2014:3	Rode Lijst: bedreigd
In 2011 werden twee territoria van de Roerdomp ontdekt, beide in de Weelde. Voor zover bekend werd de soort niet eerder als broedvogel op Tiengemeten vastgesteld. In 2014 werden zelfs drie territoria aangetroffen. Het opvallendst was het			broedpaar langs het pad aan de zuidoostkant van de Weelde. Vooral later in het seizoen lieten de oudervogels zich geregeld zien, waarschijnlijk doordat ze toen ook overdag onder invloed van bedelende jongen veel foerageerden en heen en weer vlogen.
KLEINE ZILVERREIGER <i>Egretta garzetta</i>		0	Rode Lijst: gevoelig
Net als tijdens de inventarisaties van 2008 en 2011 werden diverse Kleine Zilverreigers waargenomen. Van broeden was opnieuw geen sprake. In dichtbe-			groeide delen van de Weelde moet dit op termijn wel mogelijk zijn.
GROTE ZILVERREIGER <i>Casmerodius albus</i>		0	Rode Lijst: gevoelig
Net als tijdens de inventarisaties van 2008 en 2011 werden diverse Grote Zilverreigers waargenomen. Van broeden was opnieuw geen sprake. In dichtbe-			groeide delen van de Weelde moet dit op termijn wel mogelijk zijn. Wel dient gezegd dat broedparen bui-
ten de Oostvaardersplassen in Nederland nog steeds zeldzaam zijn en dat ook in andere gebieden zoals de Biesbosch, waar eveneens overzomerende Grote Zilverreigers worden vastgesteld, nog steeds geen broedgevallen zijn opgemerkt.			
BLAUWE REIGER <i>Ardea cinerea</i>		0	
Voor zover bekend heeft de Blauwe Reiger nooit gebroed op Tiengemeten. In het voorjaar van 2014 werden geregeld Blauwe Reigers opgemerkt. De dichtstbijzijnde kolonies bevinden zich op ten minste			vijf kilometer afstand. De kans dat de Blauwe Reiger zich de komende jaren als broedvogel zal vestigen op Tiengemeten lijkt vrij groot.
KNOBBELZWAAN <i>Cygnus olor</i> Weemoed:2 Weelde:16 Wildernis:3 Griendwei:2 Blanken Slikken:3	2008:7	2014:25	
Knobbelzwanen zijn vrij schaarse broedvogels van waterrijke weilanden en grasgorzen in de regio. Op Tiengemeten was de soort tot voor kort een zeldzame broedvogel, maar in 2008 werden zeven en in 2014 zelfs 25 territoria vastgesteld. Gedurende een groot			deel van het voorjaar verbleven bovendien groepen van tientallen tot enkele honderden niet-broedende Knobbelzwanen in de Wildernis en vooral in de Weelde.
ZWARTE ZWAAN <i>Cygnus atratus</i>		0	
In 2008 werd één territorium van Zwarte Zwaan vastgesteld. In 2014 bleef de teller van deze oor-			spronkelijk Australische soort steken op nul.
GRAUWE GANS <i>Anser anser</i> Weemoed:21 Weelde:119 Wildernis:353 Griendwei:17 Blanken Slikken:368	2008:612	2014:878	
De snelle groei van de populatie broedende Grauwe Ganzen in Nederland is bepaald niet aan het Haringvliet voorbij gegaan. Jaarrond zijn hier duizenden Grauwe Ganzen aanwezig. De belangrijkste			broedplaatsen zijn te vinden in riet- en ruigterijke gebieden nabij open water, zoals de Scheelhoek en de Hellegatsplaten. De combinatie van broedgelegenheid in rietrijke, rustige gebieden en een rijke

Tabel 9. Aantallen eieren per gevonden nest van Grauwe Gans op Tiengemeten in 2014.

Eieren	2	3	4	5	6	7	8	totaal nesten
half april	1	2	1	4	3	2	1	14
begin mei	0	0	0	0	0	0	0	0
half mei	0	0	0	0	1	0	0	1

Tabel 10. Aantallen jongen per waargenomen familie van Grauwe Gans op Tiengemeten in 2014.

jongen	?	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	13	tot fam
half april	1	1	1	1	3	3	7	3	1	1	0	0	22
begin mei	59	4	4	7	15	15	6	1	3	1	1	1	117
half mei	0	7	12	10	17	12	7	2	2	2	0	1	72

voedselbron op de grasgorzen, kreekgraslanden en een deel van de drooggevallen gronden in de omringende eilanden heeft geleid tot een jaarronde aanwezigheid van duizenden Grauwe Ganzen in en rond het Haringvliet. Op Tiengemeten broedt de soort sinds ten minste 1986 op de Blanken Slikken en later ook in de Griendweipolder. De kartering van deelgebieden van de Blanken Slikken sinds 1997 wijst op een verdubbeling van het aantal hier aanwezige broedparen in de periode 2000-2007. Op basis van deze aantallen valt echter geen totaalschatting voor het eiland in die jaren te geven. Het aantal van 612 broedpaar op Tiengemeten in het voorjaar van 2008 is vrijwel geheel gebaseerd op nestvondsten.

Tijdens het veldwerk in maart en april is toen veel tijd besteed aan het vinden van nesten, met name op de Blanken Slikken. Binnendijks werden in dat jaar 'slechts' 88 paren aangetroffen. In 2011 bleek dit binnendijkse aantal te zijn opgelopen tot 449 paren. Dat de situatie binnendijks aanzienlijk verbeterd is voor deze soort staat buiten kijf. In 2014 bleek het aantal voor het gehele aantal opnieuw te zijn gestegen, namelijk tot 878 territoria. In april en begin mei werden volop families met jongen gezien (zie tabellen 9 en 10). Een telling op 19 juli leverde tot slot 2.210 overzomerende Grauwe Ganzen op. Ongetwijfeld weet de soort zich de komende jaren in fors aantal op Tiengemeten te handhaven.

SOEPGANS *Anser anser forma domesticus* 2008:2 2014:3
 Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:3 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

Het leeuwendeel van de op Tiengemeten aanwezige Grauwe Ganzen maakt een 'raszuivere' indruk. Er werd echter ook drie territoria vastgesteld van de

zogenaamde Soepgans, oftewel de gedomesticeerde vorm van de Grauwe Gans.

GROTE CANADESE GANS *Branta canadensis* 2008:12 2014:21
 Weemoed:1 Weelde:7 Wildernis:12 Griendwei:1 Blanken Slikken:0

De van oorsprong uit Noord-Amerika afkomstige Grote Canadese Gans rukt snel op als broedvogel in Nederland. Rond het Haringvliet neemt de soort ook in aantal toe, met name op de Beninger- en Korendijkse Slikken en rond het Spui. Ook op de Hellegatsplaten bevindt zich een broedconcentratie. Op Tiengemeten werden in het voorjaar van 2008 12 territoria geteld, waarvan drie op de Blanken Slikken. In 2011 was het aantal in de binnendijkse gebieden gestegen naar 15; of er zich nog aanvullende territoria op de Blanken Slikken bevonden bleef onbekend. In 2014 was het totaal voor het eiland gestegen tot 21 territoria. Een telling op 19 juli leverde

slechts 10 overzomerende Grote Canadese Ganzen op. Gezien de aanwezigheid van geschikt broedhabitat valt de komende jaren een verdere toename te verwachten.

Tabel 11. Aantallen jongen per waargenomen familie van Grote Canadese Gans op Tiengemeten in 2014.

Jongen	?	3	4	5	totaal families
half mei	0	2	1	4	7
begin juni	5	0	0	0	5

BRANDGANS *Branta leucopsis* 2008:0 2014:171
 Weemoed:15 Weelde:52 Wildernis:24 Griendwei:80 Blanken Slikken:0

Het Haringvliet bevindt zich in het epicentrum van de stormachtige opkomst van de Brandgans als broedvogel in Nederland: op de acht kilometer ten westen van Tiengemeten gelegen Slijkplaat broeden enkele honderden paren en elders rond het Haringvliet zijn kleine, maar groeiende broedpopulaties te vinden. De soort is vóór 2008 niet als broedvogel op Tiengemeten vastgesteld (Archief NM). In 2008 werden in en nabij de Griendweipolder vanaf eind mei enkele paren met pullen aangetroffen. Onduidelijk was of deze vogels ter plaatse gebroed hadden of dat ze van een nabij gelegen kolonie afkomstig waren. In 2011 bleek de Brandgans wel degelijk op Tiengemeten te broeden. Maar liefst 74 paren werden aangetroffen, waarvan 37 in de Wildernis. In 2014 ging het zelfs om 171 territoria, waarvan 80 in de Griendweipolder. In de Wildernis was de soort in aantal afgenomen. In mei en juni

werden veel paren met jongen gezien. In de meeste gevallen ging het om kleine families, met slechts twee of drie jongen (zie tabel 12). Een telling op 19 juli leverde 645 overzomerende Brandganzen op. Naar verwachting zal deze soort zich de komende jaren goed weten te handhaven op Tiengemeten en zelfs verder toenemen.

Tabel 12. Aantallen jongen per waargenomen familie van Brandgans op Tiengemeten in 2014.

Jongen	?	1	2	3	4	5	6	totaal families
half mei	0	6	9	8	1	2	0	26
begin juni	16	43	35	29	16	6	2	147

NIJLGANS *Alopochen aegyptiaca* 2008:11 2014:11
 Weemoed:1 Weelde:3 Wildernis:4 Griendwei:0 Blanken Slikken:3

De van oorsprong uit Afrika afkomstige Nijlgans is rond het Haringvliet een verspreide, maar nergens talrijke broedvogel, die sinds 1991 ook als zodanig

van Tiengemeten bekend is. Ten opzichte van 2008 zijn de aantallen op het eiland stabiel gebleven; in beide jaren ging het om 11 territoria.

CASARCA *Tadorna ferruginea* 2008:2 2014:0

Deze nauw aan de Bergeend verwante soort broedt in klein aantal in Nederland. Het betreft hier waarschijnlijk (nakomelingen van) uit gevangenschap ontsnapte exemplaren, al valt niet uit te sluiten dat ook wilde exemplaren Nederland aandoen. In het Haringvliet zijn jaarrond waarnemingen bekend,

maar de soort is hier geen regelmatige broedvogel. In het voorjaar van 2008 werden op Tiengemeten twee territoria vastgesteld. In beide gevallen ging om paren, waarvan het mannetje baltsgedrag vertoonde en in de avonduren langdurig riep. Nesten of jongen werden niet gezien.

BERGEEND *Tadorna tadorna* 2008:21 2014:115
 Weemoed:3 Weelde:7 Wildernis:96 Griendwei:0 Blanken Slikken: 9

De Bergeend is jaarrond een karakteristieke vogel op en rond het Haringvliet. Ook op Tiengemeten is het een reguliere broedvogel. De 11 gevonden paren bij de binnendijkse kartering in 1997 bevonden zich vooral langs de dijk bij de Blanken Slikken. Anno 2008 is de verspreiding van de Bergend over Tiengemeten meer diffuus: een logisch gevolg van de

toename van de hoeveelheid geschikt broedgebied. In 2008 werden binnendijks 18 paren geteld en in 2011 was dit aantal toegenomen tot 58. Deze forse toename is duidelijk het gevolg van de natuurontwikkeling die voor een verbeterde voedselsituatie en nestgelegenheid heeft gezorgd. In 2014 steeg de populatie zelfs naar 115.

SMIENT *Anas penelope*

0

Deze zeer talrijk rond het Haringvliet overwinterende eend is in het zomerhalfjaar een erg schaarse verschijning; waarschijnlijk wordt er jaarlijks in zeer

kleine aantallen overzomerd, waarbij het soms tot broeden komt. In 2008, 2011 en 2014 werden op Tiengemeten echter geen broedgevallen vastgesteld.

KRAKEEND *Anas strepera*

2008:58

2014:364

Weemoed:3 Weelde:84 Wildernis:185 Griendwei:7 Blanken Slikken:85

De Krakeend heeft zich in de afgelopen decennia sterk uitgebreid als broedvogel in Nederland, waarbij de noordelijke Delta (met name Haringvliet-Hollands Diep) zich steeds meer tot een hotspot ontwikkelt. Inmiddels broedt de soort op bijna alle grasgorzen en platen in het Haringvliet, en begint hij zich, getuige de ontwikkeling in Hellevoetsluis, ook in stedelijk gebied te vestigen (Klemann 2008). Op Tiengemeten broedt de Krakeend al lange tijd in

de Griendweipolder. Binnendijks en aan de noordelijk gorzen werden in 1997 14 paren geteld. In 2008 bleek de soort flink te zijn toegenomen: er werden 58 territoria geteld, waarvan 41 binnendijks. In 2011 werd een verdere toename geconstateerd en werden binnendijks 56 territoria opgetekend. Drie jaar later was het aantal voor het gehele eiland zelfs al gestegen naar 364.

WINTERTALING *Anas crecca*

2008:12

2014:41

Rode Lijst: kwetsbaar

Weemoed:0 Weelde:4 Wildernis:37 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

De recent in Nederland als broedvogel sterk in aantal afgenomen Wintertaling broedt rond het Haringvliet met name op de Scheelhoek en plaatselijk op de buitendijkse gronden. De status als broedvogel op Tiengemeten was onduidelijk; in 1997 werd hij binnendijks niet vastgesteld. In 1991 en 2006 werden respectievelijk een en twee territoria gemeld in de Griendweipolder. In 2008 werden 12 territoria vastgesteld op Tiengemeten, waarvan twee in de Weelde en maar liefst 10 in de Wildernis. In 2011 bleven het

aantal steken op vijf. Maar met 41 territoria in 2014 lijkt de soort een doorbraak te hebben gemaakt. De territoria zijn voornamelijk gebaseerd op roepende vogels binnen de datumgrens (mei-juni, vooral in de avonduren). Er werden geen nesten gevonden of jongen gezien. Zowel in de Weelde als in de Wildernis werden in april en begin mei ook groepen doortrekkers opgemerkt. Dat de Wintertaling profiteert van de gedaanteverwisseling van Tiengemeten, staat buiten kijf.

WILDE EEND *Anas platyrhynchos*

2008:102

2014:578

Weemoed:29 Weelde:162 Wildernis:222 Griendwei:13 Blanken Slikken:152

De Wilde Eend heeft een spectaculaire toename laten zien, van 102 territoria in 2008 naar 578 in 2014. In 2011 werden binnendijks op Tiengemeten ook al 200 territoria opgetekend. Kennelijk heeft het even

geduurd voordat een voor deze soort aantrekkelijk habitat ontstond. De soort zal zich de komende jaren ongetwijfeld goed weten te handhaven op het eiland.

SOEPEEND *Anas platyrhynchos forma domesticus*

0

Eenden met kenmerken van gedomesticeerde Wilde Eenden worden onder deze noemer besproken. Slechts één paar werd in 2011 aangetroffen, name-

lijk in de Wildernis. Het is onwaarschijnlijk dat de Soepeend zal gaan toenemen op het eiland.

ZOMERTALING *Anas querquedula*

2008:11

2014:13

Rode Lijst: kwetsbaar

Weemoed:0 Weelde:9 Wildernis:3 Griendwei:1 Blanken Slikken:0

De Zomertaling is in de Noordelijke Delta een schaarse broedvogel van moerassen, grasgorzen en

vochtige graslanden. In de periode 1987-2007 was de Zomertaling een onregelmatige broedvogel (1-2

paar) van de Griendweipolder en omgeving. Elders op Tiengemeten was de soort niet als broedvogel bekend. In 2008 werden 11 territoria op het eiland vastgesteld, in 2011 17 en in 2014 13. Het betreft een voor de noordelijke Delta exceptioneel hoog aantal.

Een teken dat de natuurontwikkeling goed uitpakt voor deze Rode Lijst-soort. Het rijke voedselaanbod in de vorm van zaden en dierlijk voedsel als muggenlarven, zal een voorname rol spelen bij de aantrekkingskracht.

SLOBEEND *Anas clypeata*

2008:29

2014:77

Rode Lijst: kwetsbaar

Weemoed:0 Weelde:36 Wildernis:37 Griendwei:3 Blanken Slikken:1

Deze kenmerkende broedvogel van natte graslanden en ondiepe en voedselrijke open wateren broedt in de noordelijke Delta voornamelijk in vochtig grasland en buitendijks op grasgorzen en drooggevalven platen. Vóór 2008 was de soort op Tiengemeten bekend als een schaarse broedvogel van de Blanken Slikken en een vrij algemene broedvogel van de Griendweipolder. Dankzij de natuurontwikkeling heeft Tiengemeten de Slobeend duidelijk meer te bieden, getuige het aantal van 29 territoria in 2008,

waarvan 24 binnendijks. In 2011 bedroeg het aantal binnendijks 36 territoria. Weer drie jaar later herbergde het eiland 77 territoria. Een stevige toename van deze kwetsbare Rode Lijst-soort. De ondieptes die vaak ook deels droogvallen bieden prachtig foerageergebieden voor Slobeenden. Niet alleen broedvogels, maar ook doortrekkers vinden het er goed toeven. In voor- en najaar kan het aantal pleisteraars gemakkelijk oplopen tot meer dan 1.000.

TAFELEEND *Aythya ferina*

2008:5

2014:42

Weemoed:0 Weelde:40 Wildernis:2 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

Tafeleenden zijn broedvogels van voedselrijke, ondiepe wateren. Het voedsel bestaat uit zaden, plantendelen en kleine ongewervelden en wordt veel duikend op een diepte van 1-2,5 meter bemachtigd. De Tafeleend is rond het Haringvliet een schaarse broedvogel, die alleen op de Scheelhoek jaarlijks tot broeden komt. Van Tiengemeten zijn vóór 2008 slechts enkele territoria bekend uit de periode 1986-

2001. In 2008 werden vijf territoria vastgesteld en in 2014 al 42. Deze toename past in het beeld dat ook andere eenden op Tiengemeten laten zien. Gezien de aanwezigheid van geschikt broed- en foerageerhabitat lijkt het waarschijnlijk, dat de soort de komende jaren een geregelde broedvogel van Weelde en Wildernis zal zijn.

KUIFEEND *Aythya fuligula*

2008:33

2014:107

Weemoed:0 Weelde:71 Wildernis:12 Griendwei:3 Blanken Slikken:21

In het laatste kwart van de vorige eeuw nam de broedpopulatie van de Kuifeend rond het Haringvliet sterk toe. Het Haringvliet is bovendien een belangrijk overwinteringsgebied. De status van de Kuifeend als broedvogel op Tiengemeten vóór 2008 is niet geheel duidelijk. Waarschijnlijk was het een regelmatige broedvogel van de poldervaarten en van de

Griendweipolder, alsmede een incidentele broedvogel van de Blanken Slikken. In 2008 werden 33 territoria vastgesteld, ongetwijfeld meer dan in de voorafgaande jaren. In 2014 bleek het aantal spectaculair te zijn gestegen tot 107. De natuurontwikkeling pakt dus goed uit voor deze soort. Waarschijnlijk weet hij zich de komende jaren goed te handhaven.

MIDDELSTE ZAAGBEK *Mergus serrator*

2008:0

2014:6

Rode Lijst: gevoelig

Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:6

Na het Grevelingenmeer is het Haringvliet de belangrijkste broedplaats voor de in Nederland als broedvogel erg zeldzame Middelste Zaagbek. De afgelopen jaren heeft de soort met zekerheid gebroed op de Slijkplaat en op de eilanden voor de Scheelhoek, terwijl de Korendijkse Slikken als waarschijnlijke broedlocatie te boek staan. De

Sovon-database vermeldt echter geen broedgevalen op Tiengemeten. Tijdens BMP-karteringen op de Blanken Slikken werden op basis van verdachte paren en alarmerende vogels 1-2 territoria opgetekend in 1992, 1993, 1995 en 1996. Voor zover bekend zijn er nooit jongen gezien. In 2008 kon een bevestiging van de aanwezigheid van de soort niet gevonden

worden. Maar in 2011 werd wel één territorium vastgesteld. Nabij de monding van de kreek werd meermalen een paar gezien, maar een nest of jongen

werden niet gevonden. Aan de randen van de Blanke Slikken is het aantal territoria in 2014 op basis van paartjes met baltsgedrag uitgekomen op zes.

ZEEAREND *Haliaeetus albicilla*

0

De Zeearend is als broedvogel in Nederland bezig met een opmars. Inmiddels bekende broedgebieden liggen in Flevoland, het Lauwersmeergebied en De Biesbosch. Wellicht kan Tiengemeten in de toekomst

een rol van betekenis gaan spelen voor deze indrukwekkende roofvogel. Of hij er daadwerkelijk zal gaan broeden hangt af van het aanbod aan geschikte nestbomen.

BRUINE KIEKENDIEF *Circus aeruginosus* 2008:14 2014:6
Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:5

De sterk aan openheid gebonden Bruine Kiekendief is de meest kenmerkende broedende roofvogel van het noordelijk Deltagebied. Rond het Haringvliet broedt de soort voornamelijk in verruigde gorzen en voormalige slikken als de Beninger Slikken, de Korendijkse Slikken en de Blanken Slikken. Het gros van de Bruine Kiekendieven op Tiengemeten broedt

op de Blanken Slikken. Binnendijks is vooralsnog weinig geschikt broedhabitat aanwezig, zoals rietvelden. Een toename is hier wel te verwachten. Ten opzichte van 2008 daalde het aantal op het eiland echter fors, namelijk van 14 naar zes. Het is onduidelijk wat de oorzaak daarvan is.

HAVIK *Accipiter gentilis* 2008:3 2014:2
Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:2

De Havik is sinds kort een regelmatige broedvogel van bossen, doorgesloten grienden en verruigde schorren in het Haringvliet. De toename maakt deel uit van een areaaluitbreiding van de soort in westelijke richting. Het eerste broedgeval op de Blanken Slikken werd gemeld in 1997 (Archief Natuurmonumenten). Waarschijnlijk broedt de soort hier sinds 2002 jaarlijks, al blijkt dit niet uit de database. In 2008 werden op twee locaties in het zuidelijke deel van de Blanken Slikken en op één locatie in het westelijke deel van de Blanken Slikken

bezette havikshorsten aangetroffen. In alle gevallen ging het om al eerder gebruikte nesten. Ook in 2011 werden regelmatig Haviken op het eiland gezien. Vermoedelijk nestelde een paar in het zuidoostelijke deel van de Wildernis, nabij de monding van de kreek. Een nest werd hier echter niet gevonden. In 2014 ging het opnieuw om twee territoria op de Blanken Slikken. Te verwachten valt, dat de Havik zich de komende jaren op Tiengemeten goed zal kunnen handhaven.

SPERWER *Accipiter nisus*

0

Van de geregeld binnendijks op Goeree-Overflakkee en de Hoeksche Waard broedende Sperwer zijn voor zover bekend nog nooit territoria, laat staan zekere

broedgevallen, vastgesteld op Tiengemeten. Ook in 2014 was dat niet het geval. Het bleef bij enkele losse waarnemingen.

BUIZERD *Buteo buteo* 2008:3 2014:3
Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:2

In het laatste kwart van de vorige eeuw heeft de Buizerd zich sterk uitgebreid als broedvogel in de noordelijke Delta, waar nu in de meeste boscomplexen wordt gebroed. Op Tiengemeten broedt de soort ten minste sinds 1997 met 1-3 paar. In het voorjaar van 2008 werden drie bezette nesten ge-

vonden, twee op de zuidelijke Blanken Slikken (med. R. Burgmans) en één op het erf van de voormalige Irenehoeve in de Wildernis. In 2011 ging het om vier bezette nesten, waarvan drie op relatief korte afstand van elkaar in de bomenrij langs de zuidgrens van de Wildernis. Of er nog nesten waren op de Blanken

Slikken bleef onbekend. In 2014 ging het om drie territoria. Te verwachten valt dat de Buizerd zich als

broedvogel op Tiengemeten zal handhaven.

TORENVALK *Falco tinnunculus*

2008:2

2014:1

Weemoed:0 Weelde:1 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

Volgens Vereijken (1998) was de Torenvalk een reguliere broedvogel van het oude polderland op Tiengemeten. In 1997 stelde hij hier drie broedparen vast. Mede dankzij enkele voor de soort geplaatste nestkasten wist hij zich hier sindsdien te handhaven. In 2008 werden twee broedgevallen vastgesteld.

Het is onduidelijk of de Torenvalk zich op termijn zal kunnen handhaven op het nieuwe Tiengemeten: dat zal vooral afhangen van de aanwezigheid van broedplaatsen en de hoeveelheid geschikt jachthabitat (droog en niet te zeer verruigd). In 2011 en 2014 werd telkens één territorium aangetroffen.

BOOMVALK *Falco subbuteo*

o

Rode Lijst: kwetsbaar

De Boomvalk is een schaarse broedvogel van hoog geboomte en hoogspanningsmasten in de Hoeksche Waard en op Goeree-Overflakkee. De afgelopen jaren was de soort op Tiengemeten een onregelmatige

broedvogel van de zuidoostelijke Blanken Slikken en van de Oude Polder (de huidige Weemoed). In 2014 werd de soort niet als broedvogel aangetroffen op Tiengemeten.

PATRIJS *Perdix perdix*

o

Rode Lijst: kwetsbaar

De Patrijs is een kenmerkende, zij het sterk in aantal afgenomen broedvogel van de landbouwpolders van Goeree-Overflakkee en de Hoeksche Waard. Waarschijnlijk was het ook een geregelde broedvogel op Tiengemeten, waarbij de mogelijkheid dat de soort hier was uitgezet nader onderzoek verdient. De enige zekere vier territoria stammen uit 1992 (R. Burgmans, Archief NM). Nadien zijn voor zover bekend geen Patrijzen meer vastgesteld op het ei-

land; ten tijde van de grondige kartering van het poldergebied in 1997 was hij al verdwenen. Dat houdt in, dat de soort dus al voor het verdwijnen van de landbouwpolders het loodje had gelegd. Een direct verband met de metamorfose van het eiland is er dus niet. De kans op een hervestiging in de Weemoed is aanwezig, al is deze gelet op de landelijke afname vermoedelijk klein.

KWARTEL *Coturnix coturnix*

o

In de landbouwpolders van Goeree-Overflakkee is de Kwartel een zeer schaarse, zij het in sommige jaren wat talrijker voorkomende broedvogel. Van Tiengemeten zijn alleen een drietal territoria in 1997 bekend, twee in tarweakkers in Polder Brienenswaard en een in de Griendweipolder (Vereijken 1998). Onbekend is of de soort geregeld tot broeden kwam op het eiland. In 2008 en

2014 werd de soort niet aangetroffen. Het voorjaar van 2011 bracht opvallend veel Kwartels naar Nederland. In een vrij droog deel van de Wildernis werd één territorium vastgesteld. Op 15 juni 2011 werd bovendien een exemplaar gemeld bij de herberg op de oostpunt van het eiland (W. van Spijker, Waarneming.nl).

FAZANT *Phasianus colchicus*

2008:48

2014:47

Weemoed:11 Weelde:10 Wildernis:11 Griendwei:2 Blanken Slikken:13

Het open polderland van de Delta vormt de grootste aaneengesloten Nederlandse regio waar de Fazant in flinke dichtheden voorkomt. Op Tiengemeten was de Fazant een kenmerkende en ongetwijfeld geregeld uitgezette soort van het polderland, die ook buitendijks op de Blanken Slikken en in de

Griendweipolder tot broeden kwam. Anno 2008 bleek de Fazant met 48 territoria nog altijd tamelijk algemeen op Tiengemeten. Wel viel op dat de Weelde en Wildernis minder geschikt waren geworden; de dichtheid in de Weemoed lag met 16,5 'paar' per 100 hectare beduidend boven die van ca. drie

paar per 100 hectare in de Weelde en Wildernis. De Blanken Slikken en de Griendweipolder zaten daar met ca. zes paar per 100 hectare tussenin. In 2011 was de dichtheid in de Weemoed zelfs nog wat verder toegenomen naar 18,3 'paar' per 100 hectare en was het beeld in de Griendweipolder, Weelde en

Wildernis heel vergelijkbaar met 2008. Een verdere verrijking van de Weelde en Wildernis zou kunnen leiden tot een herstel van de Fazant aldaar, al is het houden van droge poten daarbij wel een belangrijke randvoorwaarde. In 2014 werden er op het eiland nog bijna net zoveel vastgesteld als in 2008.

WATERRAL *Rallus aquaticus* 2008:4 2014:7
 Weemoed:0 Weelde:3 Wildernis:3 Griendwei:0 Blanken Slikken:1

De Waterral is rond het Haringvliet een schaarse broedvogel van natte ruigtes en rietrijke kreekoevers. De enige in het verleden vastgestelde territoria op Tiengemeten bevonden zich in het zuidoostelijk deel van de Blanken Slikken (twee in 2004) en het noordwesten van de Blanken Slikken (een in 2007). In 2008 werden vier territoria vastgesteld. Voorts werden vóór de datumgrens nog meer Waterrallen gezien en gehoord op diverse plaatsen op het eiland.

Vermoedelijk is de soort in het winterhalfjaar talrijker aanwezig dan in het broedseizoen. Een verdere groei van de broedpopulatie lijkt, gezien de toename van de hoeveelheid geschikt habitat, goed mogelijk. In 2014 werden zeven territoria vastgesteld. Naar verwachting zal de Waterral zich de komende jaren op het eiland weten te handhaven of mogelijk verder toenemen.

PORSELEINHOEN *Porzana porzana* 2008:3 2014:2 Rode Lijst: kwetsbaar
 Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:1

Het Porseleinhoen is een kenmerkende broedvogel van rietlanden en soortgelijke vegetaties in ondiep, voedselrijk water. Rond het Haringvliet is de soort de laatste decennia een incidentele broedvogel van met name de Scheelhoek. Op Tiengemeten werden vóór 2008 voor zover bekend nooit territoria vastgesteld. Dankzij de natuurontwikkeling op Tiengemeten heeft hij zich hier sindsdien wel weten te vestigen. In 2008 werden drie territoria vastge-

steld in het zuidwestelijk deel van de Wildernis en in 2014 ging het om een territorium in de Weelde en op de Blanken Slikken. Het broedgebied bestaat uit een tamelijk dichte ruigte van riet en Late Guldenroede, die deels onder water staat en doorsneden wordt door enkele wat diepere plassen. De kans lijkt groot dat het Porseleinhoen een geregelde broedvogel van Tiengemeten kan blijven.

KLEINST WATERHOEN *Porzana pusilla* 2008:0 2014:1 Rode Lijst: verdwenen
 Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

De waarneming van een Kleinst Waterhoen behoorde tot één van de grote verrassingen. Op het drijfmatte, met biezen en kattenstaarten begroeide perceel tussen de hoofdvaart en de vierde slenk in de Wildernis was op 3 juni om 4 uur 's nachts een

Kleinst Waterhoen aan het zingen. Hiervan is een geluidsopname gemaakt. Tegelijkertijd waren daar ook een Porseleinhoen en een Snor aan het zingen, wat aangeeft dat het een bijzonder biotoop betrof.

KWARTELKONING *Crex crex* 2008:1 2014:1 Rode Lijst: kwetsbaar
 Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

De Kwartelkoning is in de noordelijke Delta een onregelmatige broedvogel van buitendijkse ruigtes. Op Tiengemeten was de soort alleen bekend als incidentele doortrekker in de Griendweipolder (Luitwieler et al. 1999). In het voorjaar van 2008 werd op basis van de aanwezigheid van een roepend exemplaar binnen de datumgrens een territorium vastgesteld

in het uiterste zuidoosten van de Wildernis (in de voormalige Mariapolder). De vogel hield zich op in een kniehoge grazige ruigtevegetatie met diverse distels, Blauw Walstro en andere ruigtekruiden. Ook in 2014 werd in de Wildernis een territorium vastgesteld.

WATERHOEN *Gallinula chloropus* 2008:3 2014:7
 Weemoed:2 Weelde:5 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

Het Waterhoen is een gewone broedvogel van poldersloten en stedelijk gebied rond het Haringvliet, maar in de buitendijkse gebieden is de soort schaars. Op Tiengemeten was de soort in 1997 tamelijk schaars in de polder (acht paar), terwijl hij in het buitendijkse gebied geheel ontbrak. In 2008 bleek het Waterhoen (nog) niet geprofitteerd te hebben van de recente veranderingen: er werden slechts drie territoria vastgesteld, alle in de sloten rond het dorp.

Ook in 2011 was daar nog weinig verandering in gekomen. Met vier territoria was de soort toen alleen te vinden langs de sloten van de Weemoed en rond het dorp. In 2014 bleek het aantal licht te zijn gestegen, tot zeven. De komende jaren zullen uitwijzen of het Waterhoen alsnog een wat ruimere plek op het eiland weet te bezetten. De condities lijken daarvoor aanwezig.

MEERKOET *Fulica atra* 2008:304 2014:130
 Weemoed:10 Weelde:76 Wildernis:24 Griendwei:6 Blanken Slikken:14

Op Tiengemeten was de Meerkoet vóór 2008 een tamelijk schaarse broedvogel van de polder (negen paar in 1997) en de Blanken Slikken. Alleen in de Griendweipolder kwamen in een enkel jaar meer dan 10 paren tot broeden. In 2008 was het voorkomen op de Blanken Slikken en in de Griendweipolder vrijwel gelijk aan dat in voorgaande jaren, maar binnendijs was de situatie op spectaculaire wijze veranderd: de Meerkoet bleek een van de talrijkste broedvogels op het eiland. In totaal werden er binnendijs 288 paren geteld. Overal waren de nesten te vinden, vaak eenvoudig van vorm, maar er zaten ook ware burchten tussen. Die burchtbouwers waren waarschijnlijk door schade en schande wijs geworden: veel nesten kwamen tengevolge van het wisselende waterpeil in de Weelde en Wildernis tijdens de eifase onder water te staan en gingen daardoor

verloren. De hoogste dichtheid van 57,5 paar per 100 hectare werd bereikt in de Weelde, waar plaatselijk sprake was van kolonievorming op de deels drooggevallen, door dieper water omgeven gronden. In 2011 was het aantal duidelijk weer afgenomen. Met 31,5 paren per 100 hectare was de dichtheid in de Weelde nog steeds indrukwekkend. In totaal werden er 132 paren binnendijs geteld. In 2014 bleef het aantal binnendijs steken op 116. De komende jaren zal de Meerkoet waarschijnlijk een talrijke broedvogel blijven op Tiengemeten. Voedsel is daarbij voor deze waterplanteneter geen beperkende factor. Bij een verdergaande verruiging van de vegetatie in Weelde en met name Wildernis zal waarschijnlijk wel een afname optreden door een verlies aan geschikt broedhabitat.

SCHOLEKSTER *Haematopus ostralegus* 2008:20 2014:36
 Weemoed:4 Weelde:8 Wildernis:13 Griendwei:11 Blanken Slikken:0

Op Tiengemeten bleek de Scholekster in 1997 met 24 paar op de dijken en in de polder een vrij schaarse broedvogel. De recente metamorfose van Tiengemeten heeft vooralsnog geen grote invloed op het voorkomen van de Scholekster: met een totaal van 20 territoria in 2008 is de soort ten opzichte van 1997 zelfs wat afgenomen. In 2011 bedroeg het

aantal nog slechts 18, maar in 2014 waren het er opeens 36. Opvallend is dat de spreiding van de territoria over het eiland ondanks de grote veranderingen een redelijke gelijkenis vertoont met die in 1997. Duidelijk is dat de verruigde vegetatie weinig geschikt broedgebied levert voor de soort, die qua voedsel wel aan zijn trekken zal komen.

STELTKLUUT *Himantopus himantopus* 2008:4 2014:2 Rode Lijst: gevoelig
 Weemoed:0 Weelde:2 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

In Nederland broeden sinds 1989 jaarlijks 0-30 paar Steltkluten, vooral in de Delta. In de noordelijke Delta is het een incidentele broedvogel van open natuurgebieden en weidevogelgraslanden. Op Tiengemeten was de soort voor zover bekend voor 2008 niet vastgesteld. In dat jaar werden vanaf 14

mei geregeld Steltkluten opgemerkt, en vanaf 27 mei waren er ook nesten aanwezig in de Weelde en oosten van het dorp. Tussen 9 en 20 juni waren er maximaal vier nesten tegelijkertijd aanwezig. Helaas zijn alle legsels mislukt, ten minste deels door het wegspoelen van de legsels. Er zijn geen jongen groot-

gebracht. Ook in 2011 werd er genesteld, namelijk door ten minste twee paar in de Griendweipolder en één paar in de Weelde. Opnieuw werden geen jongen waargenomen. In 2014 ging het opnieuw om twee territoria. Ditmaal werden er wel jongen gezien, getuige onder andere meldingen van ten minste twee juveniele vogels in juli (www.waarneming.nl).

Het voorkomen van de Steltkluut in Nederland is weliswaar deels afhankelijk van droogte in Zuidwest-Europa, maar anderzijds duikt de soort toch geregeld op in enkele 'kernegebieden'. Gezien het forse oppervlak aan potentieel geschikt habitat is de kans dat dit ook op Tiengemetten blijft gebeuren aanzienlijk.

KLUUT *Recurvirostra avosetta* 2008:125 2014:44
Weemoed:0 Weelde:9 Wildernis:34 Griendwei:1 Blanken Slikken:0

Kluten broeden rond het Haringvliet op open, zandige platen en eilanden en kreekoevers nabij ondiep water. Locaties waar de laatste jaren meer dan 50 paar tot broeden kwamen zijn de eilanden voor de Scheelhoek, de Ventjagersplaten, de Westplaat Buitengronden bij Middelharnis en de Slijkplaat. Zelfs in deze belangrijke broedgebieden kan het aantal paren van jaar op jaar sterk schommelen. Vóór 2008 was de Kluut op Tiengemetten een schaarse broedvogel van de Griendweipolder, die incidenteel ook op andere, tijdelijke geschikte locaties tot broeden kwam. In 2008 waren plots 125 paren op het eiland aanwezig, verdeeld over drie grotere en

een vijftal kleine kolonies in de Weelde en in de Wildernis. De sterke toename van deze pioniervogel op Tiengemetten komt niet onverwacht: de soort koloniseert al jaren (vaak tijdelijk) geschikt nieuw habitat in de Delta. Aan deze opleving bleek al snel een einde te komen, want in 2011 werden nog slechts vier territoria aangetroffen. In 2014 ging het echter weer om 44 territoria. Het is onzeker of deze soort een regelmatige broedvogel op het eiland zal blijven. Op termijn zal de vegetatieontwikkeling, net als in veel ander nieuwe natuurgebieden, de soort waarschijnlijk in de weg staan.

KLEINE PLEVIER *Charadrius dubius* 2008:10 2014:1
Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

Hoge aantallen Kleine Plevieren rond het Haringvliet zijn veelal sterk gerelateerd aan het tijdelijke voorkomen van het favoriete habitat: schaars begroeide gronden nabij zoet water. Locaties waar na 2000 meer dan vijf paren werden vastgesteld zijn de eilanden voor de Scheelhoek, de Slijkplaat en de Ventjagersplaten. Ook de natuurontwikkeling in de APL-polder in de Hoeksche Waard aan het Hollands Diep leverde in het eerste jaar direct 11 territoria op (Vergeer & Sluijter 2006). Op Tiengemetten werden pas in 2007 de eerste territoria vastgesteld: twee in de noordwestelijke Wildernis en een in de zuidelijke

Mariapolder. In 2008 konden, verdeeld over Weelde en Wildernis, 10 territoria worden opgetekend. De noordwestelijke Wildernis, waar in 2007 twee paren aanwezig waren, was alweer verlaten. In 2011 was het aantal op Tiengemetten alweer teruggelopen naar vier, alle in de Wildernis en in 2014 was er nog maar één te vinden. Indien er voldoende open habitat beschikbaar blijft, zal de Kleine Plevier zich de komende jaren kunnen handhaven. Gezien de te verwachten vegetatieontwikkeling is dat echter verre van zeker.

BONTBEKPLEVIER *Charadrius hiaticula* 2008:0 2014:1 Rode Lijst: kwetsbaar
Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

In het licht van de afname van de Kleine Plevier is de vestiging van de Bontbekplevier des te opmerkelijker. De vooral in brakke en zoute pioniersmilieus broedende Bontbekplevier is de laatste jaren in het Haringvliet een broedvogel van een beperkt aantal locaties, waarvan de Slijkplaat en de Ventjagersplaten de belangrijkste zijn. Hier broeden maximaal een vijftal paren. Op Tiengemetten werd

in 2011 en in 2014 een territorium opgetekend in de Wildernis; in 2014 werden hier ook jongen gezien. Gedurende een groot deel van het voorjaar werden overigens ook groepen doortrekkers op het eiland waargenomen. Als broedvogel zal de Bontbekplevier de komende jaren vermoedelijk hooguit incidenteel voorkomen op Tiengemetten.

STRANDPLEVIER <i>Charadrius alexandrinus</i>	0	Rode Lijst: bedreigd
Een groot deel van de Nederlandse populatie van de Strandplevier broedt in de Delta, onder meer in de Grevelingen. Rond het Haringvliet is de soort erg schaars. Op Tiengemetten heeft de soort voor zover	bekend nooit gebroed en ook in 2014 was dit niet het geval. Er werden tijdens de broedvogelinventarisatie ook geen pleisterende exemplaren opgemerkt.	
KIEVIT <i>Vanellus vanellus</i> 2008:117 2014:90 <i>Weemoed:12 Weelde:12 Wildernis:46 Griendwei:20 Blanken Slikken:0</i>		
Deze echte weidevogel broedt talrijk op de geschikte grasgorzen langs het Haringvliet. Op Tiengemetten was de soort binnendijks een talrijke broedvogel van braakland en in mindere mate van grasland, bieten- en aardappelakkers. In 1997 werden hier in totaal 75 territoria geteld. Daarnaast broedde de soort talrijk in de Griendweipolder. In 2008 bleek de Kievit goed uit de voeten te kunnen onder de nieuwe omstandigheden: binnendijks werden 117 paren geteld. De	forse afname naar 'slechts' 56 paren in 2011 laat zien dat een aanzienlijk deel van het terrein al een vegetatieontwikkeling heeft doorgemaakt die niet strookt met de wensen van deze weidevogel. Drie jaar later was echter herstel opgetreden en ging het om 90 paren. In de komende jaren zal de soort zich vermoedelijk goed kunnen handhaven, maar mogelijk niet meer met de aantallen als in 2008.	
WATERSNIP <i>Gallinago gallinago</i> 2008:0 2014:1 <i>Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:0</i>		Rode Lijst: bedreigd
De Watersnip is in de noordelijke Delta geworden tot een zeer schaarse broedvogel. Op Tiengemetten verblijven regelmatig flinke aantallen doortrekkers. Deze houden zich veelal schuil tussen lage vegetatie op een drassige bodem. Balts of andere broedactiviteiten werden in 2008 niet waargenomen maar in	2011 en 2014 wel. In beide jaren werd één territorium opgetekend. Gezien de aanwezigheid van geschikt habitat is het denkbaar dat de Watersnip zich in de toekomst vaker als broedvogel op Tiengemetten zal vestigen, maar door de landelijke negatieve trend die de soort laat zien is dat verre van zeker.	
GRUTTO <i>Limosa limosa</i> 2008:18 2014:27 <i>Weemoed:1 Weelde:1 Wildernis:19 Griendwei:6 Blanken Slikken:0</i>		Rode Lijst: gevoelig
De Grutto broedt rond het Haringvliet op de weidegronden op de drooggevalle platen en gorzen. Op Tiengemetten was de soort binnendijks een tamelijk schaarse broedvogel van vochtig grasland in de Middenpolder en de Mariapolder, die voorts buitendijks tot broeden kwam op het noordoostelijke gors en met name in de Griendweipolder. In 2008 werd de Grutto verspreid over het eiland als broedvogel vastgesteld, maar het aantal territoria bleef beperkt. Binnendijks werden toen 18 territoria vastgesteld. In 2011 was het aantal gezakt tot 14. Tegen de verdrukking in, kan de Grutto zich op Tiengemetten handhaven en nam hij zelfs toe tot 27 in 2014. In hoeverre deze vogels een succesvol broedseizoen hadden bleef	onduidelijk; op bepaling van het broedsucces gerichte alarmtellingen werden niet uitgevoerd. Niet alleen is het gebied geschikt als broedgebied, ook in voor en na seizoenen komen honderden Grutto's hier in het begin van het broedseizoen samen op slaappleatsen. Tegen de tijd dat de laatste grutto's de broedplaatsen opzoeken komen de eerste uitgemaakte vogels al weer terug waardoor het broedseizoen door, groepen niet broedende vogels aanwezig zijn. Aan het begin van het seizoen in maart en aan het einde van het (mislukte) seizoen, in begin juni waren de aantallen het grootst met aantallen van 250 rond 20 maart en 230 op 6 juni.	
TURELUUR <i>Tringa totanus</i> 2008:42 2014:52 <i>Weemoed:2 Weelde:4 Wildernis:37 Griendwei:9 Blanken Slikken:0</i>		Rode Lijst: gevoelig
De Tureluur broedt rond het Haringvliet vooral op buitendijkse grasgorzen en platen. Op	Tiengemetten was de soort tamelijk algemeen in de Griendweipolder en op de gorzen langs de noorde-	

lijke en zuidoostelijke oever. Binnendijks ontbrak de soort vrijwel geheel. Het aantal territoria in de Griendweipolder en omgeving vertoont sinds 2000 een afnemende tendens. In 2008 oogde het verspreidingsbeeld van de Tureluur op Tiengemeten volstrekt anders dan in 1997: het aantal territoria binnendijks was fors gestegen, terwijl het aantal buitendijkse paren in de Griendweipolder en elders geslonken was. In hoeverre die afname veroorzaakt wordt door een verschuiving naar die verbeterde mo-

gelijkheden binnendijks is onduidelijk. Binnendijks werden 42 territoria aangetroffen. Drie jaar later was het aantal weliswaar afgenomen tot 31, maar nog steeds vervult het gebied een belangrijke rol voor deze Rode Lijst-soort. De soort verkiest terreinen met een korte vegetatie om in te broeden en slikken om op te foerageren. Bij behoud van voldoende openheid zal de Tureluur ook op langere termijn een gewone broedvogel van Tiengemeten blijven. In 2014 werden 52 territoria vastgesteld.

KLEINE MANTELMEEUW *Larus fuscus* 2008:0 2014:1
 Weemoed:0 Weelde:1 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

In 2014 werd in de Weelde een territorium van de Kleine Mantelmeeuw opgetekend. In 2008 en 2011

ontbrak de soort als broedvogel op het eiland.

ZILVERMEEUW *Larus argentatus* 2008:0 2014:3
 Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:2 Griendwei:1 Blanken Slikken:0

In 2014 werden in de Wildernis en de Griendweipolder in totaal drie territoria van de

Zilvermeeuw opgetekend. In 2008 en 2011 ontbrak de soort als broedvogel op het eiland.

ZWARTKOPMEEUW *Larus melanocephalus* 2008:1 2014:0

Het Haringvliet en omgeving vormt een belangrijke regio voor deze succesvolle nieuwkomer in het broedvogelpallet van de Delta. De laatste jaren herbergde de Slijkplaat een van de grootste kolonies in het land (673 paar in 2010) en ook op de Ventjagersplaten broeden soms tientallen paren. Op Tiengemeten werd in 2008 een zeker broedgeval vastgesteld: het ging om een paartje in de Kokmeeuwkolonie in de Weelde. De kans leek groot

dat de Zwartkopmeeuw in de daaropvolgende jaren vaker op het eiland zou broeden, zeker als er een kolonie Kokmeeuwen aanwezig bleef. In 2011 en 2014 werden echter geen broedparen vastgesteld en bleek inmiddels ook al geen sprake meer van een kolonie Kokmeeuwen op het eiland. De pionierssituatie waar deze soorten van profiteerden lijkt derhalve alweer verleden tijd.

KOKMEEUW *Chroicocephalus ridibundus* 2008:92 2014:0

De Kokmeeuw is een talrijke broedvogel van platen en eilanden in en rond het Haringvliet. Kolonies van meer dan 1.000 paar bevonden zich de afgelopen jaren op de Slijkplaat en de eilanden voor de Scheelhoek, terwijl ook de Ventjagersplaat een kolonie herbergt. Op Tiengemeten heeft de soort vóór 2008 voor zover bekend niet gebroed. In 2008 vestigden zich 91 paar in een kolonie in het noordoostelijk deel van de Weelde. Er is niet gericht gekeken naar het broedsucces, maar er zijn zeker een aantal jongen groot gebracht. Ook in het oostelijk deel van de Weelde (en in mindere mate in de Wildernis)

werden geregeld baltende Kokmeeuwen gezien, maar hier werd slechts één nest gevonden. Met name in de Wildernis waren in juni tientallen tot enkele honderden foeragerende Kokmeeuwen aanwezig. Opmerkelijk genoeg was de kolonie in de Weelde in 2011 alweer geheel verlaten. Alleen in de Wildernis werden toen nog drie territoria vastgesteld. Het lijkt er op dat deze soort in de 'pioniersfase' goede mogelijkheden zag, maar inmiddels van een duurzame vestiging heeft afgezien. De kans lijkt vrij klein dat de soort hier massaal zal terugkeren. In 2014 ontbraken broedgevallen.

VISDIEF *Sterna hirundo* 2008:1 2014:4 Rode Lijst: kwetsbaar
 Weemoed:0 Weelde:2 Wildernis:2 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

Het Haringvliet behoort tot de belangrijkste broedplaatsen van de Visdief in ons land. De eilanden voor de Scheelhoek en de Slijkplaat herbergen samen al jaren meer dan 1.000 broedparen. Op Tiengemeten was de Visdief hooguit een incidentele broedvogel. De enige bron die wijst op het voorkomen als zodanig is Vereijken (1998). De drie door hem doorgegeven territoria zijn echter alle gebaseerd op waarnemingen van balts en voedseloverdracht, die gezien de aanwezigheid van de nabije kolonies niet voldoende zijn om van daadwerkelijk broeden uit te gaan. In het voorjaar van 2008 werden geregeld foeragerende Visdieven rond Tiengemeten en boven het open water in de Weelde opgemerkt. Desondanks kon slechts één broedgeval worden vastgesteld: op 15 mei bevonden zich twee vogels bij een nestkom in de Weelde, nabij de kokmeuwkolonie. Bij latere bezoeken werd het nest niet teruggevonden; waarschijnlijk is het weggespoeld. Ook in 2011 werden foeragerende vogels waargenomen, maar een territorium werd toen niet vastgesteld. Het lijkt erop dat de Visdief vast-

houdt aan de bekende kolonies en niet van plan is om zich op Tiengemeten te vestigen. In 2014 werden verspreid langs de randen van Tiengemeten baltsende paartjes Visdieven aangetroffen die uiteindelijk later toch niet werden teruggevonden. Het heldere water rondom Tiengemeten maakt het een uiterst geschikt foerageergebied voor Visdieven die verspreid langs de Haringvliet nesten hebben. Maar ook in het soms modderige water op Tiengemeten zelf werd volop gevoerageerd. Het ondiepe water werd massaal gebruikt door grote vissen om daar te paaien en eieren af te zetten. Het ondiepe, voedselrijke en relatief warme water is een geschikt opgroeigebied voor kleine vis. Daar komen viseters als Futen, zilverreigers en sterns als de Visdief op af. Het gebruik als foerageergebied maakte het soms moeilijk om te bepalen of paartjes daar nu alleen maar bezig waren met paarvorming of met het inrichten van een territoria. Uiteindelijk werden in de Weelde en de Wildernis in totaal vier territoria vastgesteld.

DWERGSTERN *Sternula albifrons* 2008:1 2014:1 Rode Lijst: kwetsbaar
 Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

De afgelopen jaren heeft deze echte pioniersoort van grind- en zandbanken en schaars begroeide eilanden rond het Haringvliet gebroed op de Ventjagersplaten en de eilanden voor de Scheelhoek. Op Tiengemeten heeft de Dwergstern voor zover bekend voor het eerst in 2008 gebroed. In mei en juni was toen een paartje aanwezig op het zuidoostelijk deel van het

eiland. Ook in 2011 en 2014 werd een territorium vastgesteld. De kans dat de Dwergstern een geregelde broedvogel wordt op Tiengemeten lijkt niet erg groot: het gebied lijkt daarvoor niet dynamisch genoeg. Anderzijds zijn er prima foerageercondities aanwezig in het ondiepe, visrijke water.

HOLENDUIF *Columba oenas* 2008:7 2014:14
 Weemoed:4 Weelde:4 Wildernis:6 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

De Holenduif is op Tiengemeten een broedvogel van de erven en het dorp. Buitendijks zijn geen territoria vastgesteld. Het aantal territoria in 2014 lag net iets hoger dan in 2008 en 2011. Ten opzichte van de jaren negentig lijkt er sprake van een afname; in 1997

werden nog 19 territoria vastgesteld. Vermoedelijk is de voedselsituatie voor deze soort verslechterd sinds veel akkers zijn omgetoverd in water en moeras. Rondom de bebouwing en de Weemoed zal de soort waarschijnlijk wel stand houden.

HOUTDUIF *Columba palumbus* 2008:11 2014:23
 Weemoed:7 Weelde:7 Wildernis:5 Griendwei:1 Blanken Slikken:3

De Houtduif was voor 2008 op Tiengemeten een opvallend schaarse broedvogel van de hoge struvelen op de Blanken Slikken. Er zijn geen gegevens bekend over het vroegere voorkomen in het poldergebied, maar waarschijnlijk was de soort een geregelde broedvogel op de grotere erven. In 2008

bleek de Houtduif nog altijd een tamelijk schaarse broedvogel. Negen van de 11 territoria bevonden zich op erven. Op de Blanken Slikken was slechts één territorium aanwezig. In 2011 was het aantal binnendijks licht toegenomen tot 14 en in 2014 tot 20. Vergeleken met de tientallen paren per 100 hectare

in de polderbosjes op het nabije Flakkee is het verschil bijzonder groot.

TURKSE TORTEL *Streptopelia decaocto* 2008:0 2014:2
Weemoed:0 Weelde:1 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

Nabij de haven en het bezoekerscentrum werd in 2011 een territorium van de Turkse Tortel vastgesteld. Mogelijk ging het hier om het eerste territorium voor Tiengemeten. In 2014 ging het inmiddels

om twee territoria. De soort is tegenwoordig een bekende verschijning in dorpen en steden in heel Nederland.

ZOMERTORTEL *Streptopelia turtur*

0

Rode Lijst: kwetsbaar

De Zomertortel was in de Delta lange tijd een soort van agrarisch gebied met erven en heggen en van de duinstreek. Opmerkelijk is dat de soort op Tiengemeten voor zover bekend nooit als broedvogel is vastgesteld: in het archief van Natuurmonumenten komt althans geen enkel geval voor. Ook in 2008, 2011 en 2014 werd de soort niet

vastgesteld op het eiland. Dat is temeer opmerkelijk, daar er zowel geschikt broedgebied (op de Blanken Slikken) als kruidenrijk foerageergebied op een deel van dijken en meer open plekken op de slikken te vinden is. Gezien de sterke landelijke en regionale afname van de Zomertortel is de kans op een vestiging op het eiland niet al te groot.

KOEKOEK *Cuculus canorus* 2008:7 2014:4
Weemoed:1 Weelde:0 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:3

Rode Lijst: kwetsbaar

Nog vrij recent was de Koekoek een lastig te inventariseren soort. Het heen en weer gevlieg van de vogels dwars door de verschillende "territoria", soms vier-vijf mannetje mannetjes achter een vrouwtje aan en aan alle kanten roepende koekoeken. Die tijd lijkt volledig voorbij. Slechts zelden hoor je nog twee of drie Koekoeken tegelijk en ook op Tiengemeten is dat niet anders. Aan voldoende waardvogels kan dat niet liggen want die zijn de afgelopen jaren fors

toegenomen en ondanks dat is de Koekoek verder in aantal gekelderd. In 1997 werden alleen al in het binnendijkse deel nog acht territoria gevonden (Vereijken 1998) tegen slechts steeds een in de drie inventarisatiejaren 2008, 2011 en 2014. De inventarisatiejaren 2008 en 2014 waarin het hele eiland geteld is laten in die korte tijd bijna een halvering zien van zeven naar vier territoria.

KERKUIL *Tyto alba* 2008:1 2014:2
Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:2 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

Rode Lijst: kwetsbaar

De Kerkuil is de afgelopen jaren op Flakkee en in de Hoeksche Waard langzaam in aantal toegenomen. Het uitblijven van strenge winters en het plaatsen van nestkasten zijn daar debet aan. Op Tiengemeten is de soort in het verleden uitgezet (pers. med. G. Geertse). Dankzij het plaatsen van nestkasten in een aantal schuren op Tiengemeten door R. Burgmans is

de Kerkuil ook op het eiland gaan broeden. In 2008 werd een broedpaar vastgesteld en in 2011 en 2014 zelfs twee. Waarschijnlijk zullen de dijken en erven ook op het nieuwe Tiengemeten voldoende geschikt foerageerhabitat herbergen om een of twee paar Kerkuilen te huisvesten.

RANSUIL *Asio otus* 2008:2 2014:2
Weemoed:1 Weelde:0 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:1

Rode Lijst: kwetsbaar

De Ransuil is op de eilanden rond Tiengemeten een schaarse en in aantal afnemende broedvogel van polderbosjes en grienden. Tussen 1992-1996 werden zes territoria (deels met nestvondsten) vastgesteld op de Blanken Slikken (Archief NM). Eventuele binnen-

dijkse territoria zijn door een gebrek aan tellingen aldaar niet bekend. De afgelopen winters roestten enkele Ransuilen in het winterhalfjaar in een klein sparrenbosje bij de bebouwing aan de oostzijde van de Weelde. Op grond van waarnemingen van

jagende en roepende vogels in de broedtijd wordt verondersteld dat hier in het voorjaar van 2008 ook een broedpaar aanwezig was. Een tweede territorium werd vastgesteld aan de hand van een roepend mannetje aan de zuidoostzijde van de Blanken Slikken. Nestvondsten of waarnemingen van roepende jongen ontbraken op beide locaties. Bij aanvang van het veldwerk in 2011 was bekend dat recentelijk Ransuilen waren gezien op de oostpunt. Tijdens elk bezoek werd gezocht naar deze vogels, maar helaas zonder succes. Eenmaal werd mogelijk een roepend

exemplaar gehoord, maar het geluid werd te slecht gehoord om zeker te zijn. Ook elders op het eiland werd de soort niet aangetroffen, zodat het aantal territoria bleef steken op nul. Op 10 juni 2011 was er alsnog een melding van Ransuil op de oostpunt, nabij de herberg (F. Arts, Waarneming.nl). Deze onopvallende soort was kennelijk toch op het eiland aanwezig, maar of hij er ook broedde valt te betwijfelen. In 2014 werd hier wel weer een territorium vastgesteld, evenals op de Blanken Slikken.

IJSVOGEL *Alcedo atthis*

2008:1

2014:1

Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

De IJsvogel is een schaarse, maar langzaam in aantal toenemende broedvogel langs kreken en andere geschikte wateren in de Hoeksche Waard. Op Tiengemetten werd in 2006 een (voorzover bekend) eerste broedgeval vastgesteld, en wel nabij de Grootte Haven bij het dorp (R. Burgmans, SOVON-archieef). In het voorjaar van 2008 werd door R. Burgmans een bewoond nest ontdekt in een kreekwand op de grens van de Blanken Slikken en de Wildernis. Er werd gezien dat de vogels met vis het hol in vlogen. De kans dat de IJsvogel de komende jaren uitgroeit

tot een geregelde broedvogel op Tiengemetten lijkt aanzienlijk: de hoeveelheid potentieel geschikt habitat is immers fors toegenomen. In 2011 werden echter geen waarnemingen verricht. Mogelijk spelen de wat strengere winterperiodes in de jaren na 2008 hierbij een rol; deze wintergevoelige soort legt – hoewel zijn naam wellicht anders doet vermoeden – bij strenge vorst helaas vaak het loodje... In 2014 was er wel weer een territorium bezet, ditmaal in de Wildernis.

GIERZWALUW *Apus apus*

0

Of de Gierzwaluw in het verleden een regelmatige broedvogel was op Tiengemetten valt te betwijfelen: de enige indicatie in die richting is de melding van vier territoria bij de Louisahoeve in het dorp 1997, waar ze nestelden onder de dakrand van een schuur. In 2008, 2011 en 2014 werd de soort niet als broedvogel op Tiengemetten vastgesteld. Wel werden re-

gelmatig foeragerende exemplaren boven het eiland gezien. De rijkdom aan muggen boven het ondiepe water oefende duidelijk een grote aantrekkingskracht uit op de soort. Gezien de forse actieradius van foeragerende Gierzwaluwen in de broedtijd kunnen de broedpopulaties van de omringende dorpen en steden hier wellicht van profiteren.

GROTE BONTE SPECHT *Dendrocopus major*

0

De Grote Bonte Specht is een in aantal toenemende broedvogel langs boemdijken, in grienden en in de aangeplante polderbosjes op Flakkee en in de Hoeksche Waard. Op Tiengemetten was de soort een schaarse, niet jaarlijkse broedvogel: er zijn slechts

territoria bekend uit 1992 (een) en 1997 (twee). In 2014 werden geen territoria vastgesteld. Vanaf juni duiken uitzwervende jongen vanuit de wijde omgeving vaak op onverwachte plekken op; ook op Tiengemetten worden deze soms gezien.

VELDLEEUWERIK *Alauda arvensis*

2008:91

2014:62

Rode Lijst: gevoelig

Weemoed:3 Weelde:16 Wildernis:37 Griendwei:6 Blanken Slikken:0

Deze kenmerkende soort van open agrarisch gebied is de afgelopen decennia zowel in de Delta als landelijk fors in aantal afgenomen. Op veel plekken is hij zelfs volledig verdwenen; reden voor plaatsing op de Rode Lijst. Op Tiengemetten was het een broed-

vogel van de landbouwpolders. Bij de kartering van de polders in 1997 werden hier 57 territoria geteld, een dichtheid van 8,1 paar per 100 hectare. Voorts waren de afgelopen jaren 5-11 paren aanwezig in de Griendweipolder. Met het verdwijnen van de land-

bouwpolders werd een afname van de Veldleeuwerik verwacht. Niets bleek echter minder waar: in 2008 waren in totaal 91 territoria aanwezig, waarvan 85 in het voormalige polderland. In de Wildernis waren de meeste Veldleeuweriken te vinden, maar ook de Weelde en de Weemoed waren goed bezet. Van de opmerkelijke voorkeur voor het oostelijk deel van het eiland, zoals Vereijken (1998) die vond in 1997, was niet veel terug te vinden. Wel was er een duidelijke concentratie van territoria op en nabij de dijken. De laagste en natste gebieden werden gemeden, evenals de voor de soort te dicht begroeide Blanken Slikken. In 2011 bleek het verspreidingsbeeld nog vergelijkbaar met dat van 2008, maar waren de aantallen alweer teruggelopen naar 58. In alle

deelgebieden werd een afname geconstateerd. De ontwikkeling van de Veldleeuwerik op Tiengemeten is illustratief voor de snelle verandering in het voorkomen in de Delta: de soort verwordt van een kenmerkende vogel van regulier landbouwgebied tot een typische vogel van open natuurgebieden, zowel binnen- als buitendijks en in de duinen. De vraag is hoelang de Veldleeuwerik zich in hoge dichtheden op Tiengemeten kan handhaven. Een verdere verzuivering zal de soort in de toekomst waarschijnlijk parten gaan spelen. Bij behoud van openheid op en nabij de dijken kan de soort echter, zij het in wat kleinere aantallen dan in 2008, nog lange tijd mee als broedvogel op het eiland. In 2014 werden 62 territoria vastgesteld.

BOERENZWALUW *Hirundo rustica* 2008:29 2014:7 Rode Lijst: gevoelig
 Weemoed:1 Weelde:4 Wildernis:2 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

De broedvogelaantallen van de Boerenzwaluw vertonen een sterk dalende lijn. Bij de integrale kartering van de polder op Tiengemeten in 1997 werden 60 nesten geteld bij de boerderijen, schuren en overige bebouwing op het eiland. Bij iedere daaropvolgende broedvogelinventarisatie daalden de aantallen naar 29 in 2008, 15 in 2011 naar slechts nog maar 9 in 2014. De hoeveelheid bebouwing is

in die jaren wel wat afgenomen en de resterende bebouwing deels intensiever in gebruik, deels ook achtergelaten als "ruïnes". Aan broedgelegenheid ontbreekt het eigenlijk niet echt. Er lijken genoeg locaties om te broeden en ook de overvloed aan insecten in het broedseizoen lijken op het eerste gezicht niet de reden van de afname te kunnen zijn.

OEVERZWALUW *Riparia riparia* 0

In 2011 werden vijf broedparen van de Oeverzwaluw vastgesteld in de Griendweipolder. Voor zover be-

kend was dat voor het eerst. In 2014 werd de soort niet als broedvogel aangetroffen.

GRASPIEPER *Anthus pratensis* 2008:27 2014:40 Rode Lijst: gevoelig
 Weemoed:0 Weelde:9 Wildernis:26 Griendwei:5 Blanken Slikken:0

De Graspieper was op Tiengemeten een broedvogel van bermen en slootkanten in de polder en van de dijken. In 1997 werden hier 71 territoria geteld. In de Griendweipolder broedde hooguit een enkel paar en op de Blanken Slikken ontbrak hij als broedvogel. In 2008 bleek de Graspieper op Tiengemeten een stuk schaarser te zijn geworden; 27 territoria werden vastgesteld. Zeker gezien de recente toename van de Veldleeuwerik is dat een opmerkelijke ontwikkeling. Graspiepers broeden over het algemeen immers eerder in de nu op het eiland rijk voorhanden

zijnde grazige ruigtes dan Veldleeuweriken. In 2011 bleek van herstel geen sprake. Mogelijk was een overbegrazing van Hooglanders de reden voor een verdere daling naar nog slechts negen territoria in 2011. Nu het aantal koeien flink is teruggeschroefd, treedt een duidelijk herstel op. In 2014 werden 40 territoria vastgesteld vooral in de zuidelijke helft van het eiland. Net als bij de Gele Kwikstaart lopen ook graspieperbroedsels op dijken het gevaar uitgemaaid te worden.

GELE KWIKSTAART *Motacilla flava* 2008:5 2014:7 Rode Lijst: gevoelig
 Weemoed:0 Weelde:4 Wildernis:2 Griendwei:1 Blanken Slikken:0

Weinig broedvogels in de Delta zijn zo sterk gebonden aan akkerland als de Gele Kwikstaart. Op

Flakkee en in de Hoeksche Waard is hij in dit habitat een gewone broedvogel en ook op Tiengemeten was

dit tot voor kort het geval: de kartering van het polderland in 1997 leverde maar liefst 167 territoria op, een dichtheid van 23,9 paar per 100 ha. Buitendijks was de soort hooguit een incidentele broedvogel. In de nieuwe situatie is de Gele Kwikstaart op Tiengemeten vrijwel verdwenen. In het voorjaar van 2008 bleef het aantal territoria steken op vijf, in 2011 op twee en in 2014 op zeven. Gezien de te

verwachten landschappelijke ontwikkeling van Tiengemeten valt een terugkeer van redelijke aantallen Gele Kwikstaarten niet te verwachten. Alleen in de Weemoed zou de soort mogelijk stand kunnen houden, al werd hij hier in 2011 en 2014 niet als broedvogel aangetroffen. In 2008 was hier nog wel een territorium aanwezig en in 1997 zelfs acht.

WITTE KWIKSTAART *Motacilla alba* 2008:8 2014:28
Weemoed:3 Weelde:10 Wildernis:10 Griendwei:2 Blanken Slikken:3

De inventarisatie van het polderland op Tiengemeten in 1997 leverde 18 territoria van de Witte Kwikstaart op, bijna alle nabij bebouwing. Buitendijks is de soort een incidentele broedvogel. In 2008 bleek het aantal te zijn gedaald tot acht, wederom voornamelijk nabij bebouwing, sluisjes en dergelijke. In 2011

herstelde het aantal zich enigszins tot 12 (binnendijks) en in 2014 werd een groei vastgesteld tot 28. Vermoedelijke zal deze landelijk in aantal afnemen, de soort zich voorlopig als broedvogel op het eiland kunnen handhaven.

WINTERKONING *Troglodytes troglodytes* 2008:79 2014:95
Weemoed:5 Weelde:7 Wildernis:14 Griendwei:0 Blanken Slikken:69

De Winterkoning was op Tiengemeten een typische soort van de Blanken Slikken, die in de polder ongetwijfeld ook op de grotere erven te vinden was. Binnendijks werden in 2008 21 territoria geteld, op één na allemaal op erven. In 2011 was dit aantal afgenomen tot 14. Deze afname werd vermoedelijk veroorzaakt door de strengere winterperiodes die

sinds 2008 zijn opgetreden. Tegen strenge vorst en langdurige sneeuw is de Winterkoning niet opgewassen. In 2014 bleek het aantal weer te zijn hersteld. Bij een verdere ontwikkeling van het eiland richting moerasbos valt binnendijks een verdere toename te verwachten.

HEGGENMUS *Prunella modularis* 2008:34 2014:46
Weemoed:6 Weelde:5 Wildernis:6 Griendwei:2 Blanken Slikken:27

In 2008 werden in totaal 34 territoria van de Heggenmus aangetroffen en in 2014 ging het er om 46. Te verwachten valt dat de Heggenmus zich de

komende tijd goed zal handhaven op de momenteel bezette delen van het eiland.

ROODBORST *Erithacus rubecula* 2008:0 2014:1
Weemoed:1 Weelde:0 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

In 2014 werd in de Weemoed een territorium van de Roodborst opgetekend. In 2008 en 2011 ontbrak de

soort als broedvogel op het eiland.

NACHTEGAAL *Luscinia megarhynchos* 2008:2 2014:7 Rode Lijst: kwetsbaar
Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:7

De Nachtegaal is op Flakkee en in de Hoeksche Waard een schaarse broedvogel van moerasbosjes. Het enige bekende territorium op Tiengemeten bevond zich in 1992 op de Blanken Slikken (Archief NM). In het voorjaar van 2008 waren twee territo-

ria bezet in het zuidoostelijk deel van de Blanken Slikken. Binnendijks werden toen geen Nachtegalen vastgesteld. In 2014 was het aantal gestegen tot zeven.

BLAUWBORST *Luscinia svecica* 2008:87 2014:85
 Weemoed:2 Weelde:13 Wildernis:7 Griendwei:1 Blanken Slikken:62

In 2008 werden 87 territoria van de Blauwborst vastgesteld. In 2014 waren dat er twee minder. Blauwborsten verzamelen hun vooral uit insecten bestaande voedsel op de bodem en in lage vegetatie. Als de kruidlaag bijzonder dicht wordt, zoals dat in delen van de Blanken Slikken het geval is, wordt het

zelfs voor de Blauwborst te gortig. Waarschijnlijk kan de Blauwborst de komende jaren binnendijks nog in aantal toenemen. De ontwikkeling van de vegetatie aldaar zal de soort vermoedelijk in de kaart spelen.

ZWARTE ROODSTAART *Phoenicurus ochruros* 0

De Zwarte Roodstaart was in het verleden een incidentele broedvogel van de erven op Tiengemeten

(Archief NM). In 2008, 2011 en 2014 werd de soort niet vastgesteld.

ROOBBORSTTAPUIT *Saxicola rubicola* 0

In 2011 was een nieuwkomer op Tiengemeten de Roodborsttapuit. In 2008 werd deze soort hier niet als broedvogel aangetroffen en ook uit eerdere jaren ontbreken gegevens. In 2011 werden twee territoria

vastgesteld, namelijk aan de rand van de Wildernis in het uiterste westen en in het zuidoosten. In 2014 ontbrak de soort opnieuw.

MEREL *Turdus merula* 2008:25 2014:32
 Weemoed:4 Weelde:4 Wildernis:11 Griendwei:0 Blanken Slikken:13

De Merel is op Tiengemeten een broedvogel van erven en van de hoger opgaande bosjes op de Blanken Slikken. Hoge dichtheden zijn er niet te vinden. Te

verwachten valt dat de soort zich de komende jaren kan handhaven in de nu bezette delen van het eiland.

ZANGLIJSTER *Turdus philomelos* 2008:4 2014:5
 Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:4

In 2008 werden vier territoria van de Zanglijster vastgesteld, waarvan twee op de Blanken Slikken. In 2014 werden vijf territoria aangetroffen. Op het eiland ontbreekt het aan optimaal habitat voor deze

soort. Pas wanneer de opgaande struwelen in omvang toenemen, zal deze soort vaste grond onder de voeten krijgen.

CETTI'S ZANGER *Cettia cetti* 2008:1 2014:33
 Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:7 Griendwei:0 Blanken Slikken:26

Spectaculair is de toename van Cetti's Zanger te noemen, van één in 2008 naar 33 in 2014. Deze toename past in het landelijke beeld van deze soort. Na een eerste eruptie in de jaren zeventig is deze Mediterrane zangvogel van dichte, moerassige vegetaties bezig aan een tweede poging om vaste voet aan de grond te krijgen in Nederland. Een grootschalige kartering in de Biesbosch in 2010 leverde alleen al

in dat gebied meer dan 300 territoria op (Slaterus et al. 2011). De combinatie van geschikt ruig biotoop en milde winters maakt de Delta tot de belangrijkste regio voor de soort in Nederland. Bij het uitblijven van strenge winters kan de Cetti's Zanger de komende jaren waarschijnlijk uitgroeien tot een reguliere broedvogel van Tiengemeten, die zich op enige termijn ook in de Weelde en Wildernis zou kunnen vestigen.

SPRINKHAANZANGER *Locustella naevia* 2008:11 2014:26
 Weemoed:1 Weelde:3 Wildernis:7 Griendwei:0 Blanken Slikken:15

In de binnendijkse delen van Tiengemeten is de Sprinkhaanzanger opvallend toegenomen, zoals reeds voorspeld werd door Vergeer & Sluijter (2008). Natuurontwikkeling alhier speelt de soort

klaarblijkelijk in de kaart. Het aantal steeg van één in 2008 naar 11 territoria in 2011 maar bleef sindsdien gelijk. Verwachten mag worden dat de soort binnendijks nog wat verder in aantal zal toenemen.

SNOR *Locustella luscinioides* 2008:1 2014:2
 Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:2 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

De Snor is in de noordelijke Delta een erg schaarse en in aantal afnemende broedvogel van rietland en rietruigte. Op Tiengemeten zijn twee meldingen die op een eerder voorkomen wijzen: in 1978 zouden vijf territoria aanwezig zijn geweest (database Natuurmonumenten) en in 1987 werd door R. Strucker één territorium vastgesteld. In het voorjaar van 2008 werd wederom één territorium gevonden, en wel aan een kreekoever in het zuidelijk deel van

de Blanken Slikken. In 2011 werd de soort niet waargenomen, al werden de Blanken Slikken niet systematisch onderzocht. In 2014 waren opnieuw twee territoria bezet. Op termijn lijken de kansen voor de soort groter in de Wildernis, zeker als daar over een behoorlijk oppervlak waterrietvegetaties ontstaan. In dit type habitat is de Snor tamelijk algemeen in de Biesbosch; in 2010 werden hier 95 territoria vastgesteld (Slaterus *et al.* 2011).

RIETZANGER *Acrocephalus schoenobaenus* 2008:246 2014:500
 Weemoed:13 Weelde:99 Wildernis:103 Griendwei:7 Blanken Slikken:278

Een van de soorten die een spectaculaire toename vertoonde is de Rietzanger. Deze kenmerkende vogel van riet- en ruigtevegetaties is al lange tijd een talrijke broedvogel van de Blanken Slikken. Binnendijks was dat wel anders. Zo ontbrak de soort hier geheel in 1997. In 2008 werden hier dankzij de natuurontwikkeling al 44 territoria geteld, in 2011 131 en in 2014 zelfs 222. Inclusief de Blanken Slikken ging het in 2014 om maar liefst 500 territoria. Het lijkt erop

dat de Rietzanger zich van alle ruigtesoorten het meest thuis voelt in de manshoge en zeer dichte door guldenroede, Harig Wilgenroosje en brandnetels gedomineerde ruigte die grote delen van de Blanken Slikken en steeds meer delen van de Weelde en Wildernis kenmerken. Tiengemeten ontwikkelt zich onderhand tot het belangrijkste broedgebied voor de Rietzanger in de noordelijke Delta.

BOSRIETZANGER *Acrocephalus palustris* 2008:151 2014:75
 Weemoed:3 Weelde:5 Wildernis:16 Griendwei:0 Blanken Slikken:51

De Bosrietzanger is al lange tijd een talrijke broedvogel van de ruigtes op de Blanken Slikken. De kartering van dit gebied in 2008 leverde 119 territoria op. Er leek sprake van een afname ten opzichte van voorgaande jaren, die wellicht verklaard wordt door de toenemende verruiging. Binnendijks

werd dankzij de natuurontwikkeling juist een toename geconstateerd; in 2008 werden hier 32 territoria geteld. Het aantal van 19 uit 2011 valt dan ook tegen en laat zich moeilijk verklaren. De geschiktheid van dit gebied lijkt immers eerder toe- dan afgenomen. Ook de oogst van 2014 was mager te noemen.

KLEINE KAREKIET *Acrocephalus scirpaceus* 2008:159 2014:142
 Weemoed:31 Weelde:13 Wildernis:27 Griendwei:7 Blanken Slikken:64

Het aantal Kleine Karekieten is opvallend stabiel. Wel heeft er een verschuiving plaatsgevonden; de aantallen binnendijks zijn duidelijk toegenomen ten

opzichte van bijvoorbeeld 1997, toen er slechts drie territoria werden gevonden.

GROTE KAREKIET <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	0	Rode Lijst: bedreigd
De Grote Karekiet was lange tijd een regelmatige broedvogel van rietvegetaties rond het Haringvliet, maar net als in het overgrote deel van Nederland is de soort hier inmiddels verworpen tot zeer zeldzame een incidentele broedvogel. Op Tiengemeten zouden in 1978 nog acht territoria aanwezig zijn geweest en	het laatste territorium werd gemeld door R. Strucker in 1987 (Archief Natuurmonumenten). Nadien is de Grote Karekiet voor zover bekend niet meer vastgesteld op het eiland. Een nieuwe vestiging ligt niet voor de hand.	
SPOTVOGEL <i>Hippolais icterina</i>	2008:1	2014:2
<i>Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:2</i>		
De Spotvogel is in de noordelijke Delta een kenmerkende broedvogel van erven, terwijl op het eerste gezicht geschikt lijkende verruigde schorren en platen zeer mager of niet bezet worden. Op het oude Tiengemeten was de soort een broedvogel van de rijker beplante erven (zeven territoria in 1997) en incidenteel van het uiterste zuidoosten van de	Blanken Slikken. In 2008 werd slechts één territorium vastgesteld. Deze afname past in de landelijke en regionale aantalsontwikkeling van deze Rode Lijst-soort. In 2011 en 2014 bleek de soort stand te hebben gehouden en werden telkens twee territoria vastgesteld. Het in stand houden van traditionele erfbeplanting lijkt van belang voor deze soort.	
BRAAMSLUIPER <i>Sylvia curruca</i>	2008:2	2014:2
<i>Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:2</i>		
Deze typische struweelvogel is rond het Haringvliet een schaarse broedvogel van stedelijk groen en verruigde schorren en gorzen. Op Tiengemeten was de soort tot nu toe alleen bekend van een territorium in	het zuidelijk deel van de Blanken Slikken in 2005. In het voorjaar van 2008 werden in dit relatief struweelrijke deel van de Blanken Slikken twee territoria gevonden en ook in 2014 was dat het geval.	
GRASMUS <i>Sylvia communis</i>	2008:78	2014:112
<i>Weemoed:8 Weelde:11 Wildernis:24 Griendwei:3 Blanken Slikken:66</i>		
De Grasmus is rond het Haringvliet een broedvogel van begroeide dijken en buitendijkse ruigtes. Op Tiengemeten was de soort broedvogel van de Blanken Slikken en daarbuiten, in mindere mate, van erven en dijken. De soort vertoont binnendijs een duidelijke toename, van zeven territoria in 1997, 27 in 2008, 33 in 2011 naar 46 in 2014. Dit duidt	ongetwijfeld op een toename in het oppervlakte aan struweel. Opslag van ruigtekruiden en plaatselijk enig (meidoorn)struweel creëert prima habitat voor de soort. Te verwachten valt dat de Grasmus de komende jaren in aantal verder zal toenemen op het eiland.	
TUINFLUITER <i>Sylvia borin</i>	2008:51	2014:70
<i>Weemoed:6 Weelde:5 Wildernis:22 Griendwei:0 Blanken Slikken:37</i>		
De Tuinfluiter broedt in de noordelijke Delta vooral in kruidenrijke jong bos, op erven en plaatselijk in verruigde schorren en gorzen. Op Tiengemeten was de soort in het verleden een schaarse broedvogel van de Banken Slikken. Waarschijnlijk broedde de soort ook op sommige erven maar hierover zijn weinig gegevens beschikbaar. In 2008 werden 40 paar	Tuinfluiters vastgesteld op de Blanken Slikken en 11 binnendijs. In 2011 was het aantal binnendijs gestegen naar 15. Bij een verdere struweelontwikkeling zal de Tuinfluiter mogelijk nog toenemen, met name in het zuidoostelijke deel van de Wildernis. De aantallen uit 2014 lijken dat te bevestigen.	

ZWARTKOP *Sylvia atricapilla* 2008:7 2014:26
 Weemoed:3 Weelde:3 Wildernis:8 Griendwei:0 Blanken Slikken:12

Deze kenmerkende broedvogel van opgaand loofbos treft vooralsnog op Tiengemeten weinig geschikt habitat maar het aantal is wel gestegen sinds 2008. Een verdere toename lijkt reëel, met name op plek-

ken waar enige verbossing de ruimte krijgt, zoals in het zuidoostelijke deel van de Wildernis. Vergeleken met de Tuinfluiter verkiest de Zwartkop vooral plekken met wat hoger struweel.

TJIFTJAF *Phylloscopus collybita* 2008:37 2014:104
 Weemoed:4 Weelde:7 Wildernis:16 Griendwei:2 Blanken Slikken:75

Binnendijks is de Tjiftjaf flink toegenomen vergeleken met 2008. In dat jaar werden vier territoria geteld. In 2011 bedroeg het aantal hier 12. Een toename van het oppervlakte struweel zal hier aan ten grondslag liggen. Met name hoger opgaand struweel

is in trek bij de Tjiftjaf. De erven spelen dan ook een belangrijke rol voor deze soort. In 2014 bleek er opnieuw sprake te zijn van een toename; op het gehele eiland werden maar liefst 104 territoria gevonden.

FITIS *Phylloscopus trochilus* 2008:136 2014:177
 Weemoed:3 Weelde:18 Wildernis:43 Griendwei:0 Blanken Slikken:113

Nog sterker dan de qua uiterlijk gelijkende Tjiftjaf is de Fitis binnendijks op Tiengemeten toegenomen. In 2008 werden acht territoria vastgesteld, hoofdzakelijk op erven. In 2011 waren het er 25 en in 2014

64. Struweelvorming zal hiermee te maken hebben. Vergeleken met de Tjiftjaf neemt de Fitis ook genoeg met lager struweel. Naar verwachting zal de soort nog verder toenemen de komende jaren.

GRAUWE Vliegenvanger *Muscicapa striata* 2008:1 2014:1 Rode Lijst: gevoelig
 Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

De Grauwe Vliegenvanger is in de noordelijke Delta vooral een vogel van grote erven en stedelijk groen. Op Tiengemeten was de soort waarschijnlijk een schaarse, maar regelmatige broedvogel van erven, getuige de drie in 1997 in dit habitat vastgestelde territoria. In 2008, 2011 en 2014 werd telkens één

territorium worden vastgesteld. Landelijk gezien staat deze soort onder druk; hij prijkt dan ook op de Rode Lijst. Het is maar de vraag of de soort zich op Tiengemeten weet te handhaven. De hoeveelheid geschikt habitat is immers klein.

BAARDMAN *Panurus biarmicus* 2008:0 2014:1
 Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

In 1978 zouden er tien paren van deze in rietlanden rond het Haringvliet schaarse broedvogel op het eiland hebben gebroed (Archief NM). Dit betrof de enige indicatie van broedende Baardmannen op

Tiengemeten tot 2014. Dit jaar werd namelijk een territorium opgetekend in de Wildernis; op 28 juni werden twee juveniele waarnemen.

PIMPELMEES *Cyanistes caeruleus* 2008:2 2014:4
 Weemoed:1 Weelde:1 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:2

De Pimpelmees is een marginale broedvogel op Tiengemeten. Gebrek aan broedgelegenheden in combinatie met de mate van isolatie van het weinige geschikte habitat speelt de soort ongetwijfeld parten, al zal er vermoedelijk wel met enige regelmaat op erven gebroed zijn. In het voorjaar van 2008 werden twee

territoria vastgesteld in tuinen en erven en in 2011 drie. Dit is exclusief het reislustige broedpaar dat toen een nestkast op de pont uitkoos en meermalen per dag de overtocht naar Tiengemeten maakte. In 2014 werden vier territoria vastgesteld.

KOOLMEES *Parus major* 2008:5 2014:12
 Weemoed:1 Weelde:2 Wildernis:4 Griendwei:0 Blanken Slikken:5

Net als de Pimpelmees is de Koolmees dun gezaaid op Tiengemeten. Er werden slechts 12 territoria op- getekend, waarvan vijf op de Blanken Slikken.

WIELEWAAL *Oriolus oriolus* 2008:0 2014:1 Rode Lijst: gevoelig
 Weemoed:1 Weelde:0 Wildernis:0 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

Deze kenmerkende broedvogel van opgaand loofbos is in de noordelijke Delta een schaarse en in aantal afnemende broedvogel, met name van populierenbossen. Op Tiengemeten werden in 1992 en 1997 één, respectievelijk twee territoria vastgesteld op grote erven. De inventarisaties van 2008 en 2011 leverden geen waarnemingen op. Op basis van de interpretatiecriteria van de Wielewaal (zingende vogel op 6 juni; binnen de BMP-datugrenzen) werd in 2014 wel een territorium genoteerd. De kans dat hier daadwerkelijk gebroed werd lijkt klein, aangezien vervolgwaarnemingen uitbleven. Ook is geschikt habitat niet in ruime mate vertegenwoordigd.

GAAI *Garrulus glandarius* 2008:0 2014:1
 Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

In 2014 werd in de Wildernis een territorium van de Gaai opgetekend. In 2008 en 2011 ontbrak de soort als broedvogel op het eiland.

EKSTER *Pica pica* 2008:7 2014:7
 Weemoed:2 Weelde:3 Wildernis:2 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

De Ekster was op Tiengemeten een schaarse broedvogel van erven en populierenaanplant langs wegen en dijken en zeer plaatselijk van het struweel op de Blanken Slikken. Ondanks het verdwijnen van veel populieren lijkt de Ekster zich op het eiland te handhaven. Het aantal bleef stabiel ten opzichte van 2008.

KAUW *Corvus monedula* 2008:20 2014:33
 Weemoed:7 Weelde:18 Wildernis:8 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

De Kauw was op Tiengemeten waarschijnlijk een geregelde broedvogel van boerderijen en woonhuizen. In het archief van Natuurmonumenten zijn slechts enkele gevallen uit 1992 bekend; bij de binnendijkse kartering in 1997 werd de soort niet onderzocht. In 2008 bleek een substantieel deel van de bebouwing een of meerdere paren Kauwen te herbergen. De meeste Kauwen broedden in schoorstenen. In totaal werden binnendijks 20 territoria geteld. Voor zover bekend zijn er buitendijks nooit broedgevallen van de soort vastgesteld. In 2011 bedroeg het aantal binnendijks 35 en in 2014 33. De soort houdt zich hoofdzakelijk op rond bebouwing maar bezoekt ook de akkers van de Weemoed.

ZWARTE KRAAI *Corvus corone* 2008:15 2014:24
 Weemoed:4 Weelde:6 Wildernis:5 Griendwei:1 Blanken Slikken:8

Net als de Ekster is de Zwarte Kraai pas in het laatste kwart van de vorige eeuw een gewone broedvogel van bebouwing en erven in de noordelijke Delta geworden. Waarschijnlijk was de soort ten gevolge van jacht nog lange tijd erg schaars. In 2008 werden verspreid over het eiland 15 broedparen opgemerkt en in 2014 24. Nesten werden zowel op erven en kleine buitendijkse bosjes als in solitaire bomen en opgaand struwelen op de Blanken Slikken gevonden. In dit gebied is de Zwarte Kraai een nestleverancier voor de Buizerd en mogelijk ook voor de Ransuil. Foeragerende Zwarte Kraaien konden over het hele eiland worden waargenomen.

SPREEUW *Sturnus vulgaris* 2008:9 2014:15
 Weemoed:2 Weelde:4 Wildernis:9 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

De Spreeuw was op Tiengemeten een broedvogel van erven en populierenaanplant langs wegen en dijken. In 1992 werden hier door R. Burgmans 36 territoria geteld. Buitendijks heeft de soort voor zover bekend nooit gebroed. In 2008 werden nog negen territoria vastgesteld. Veel paren verkozen een holte in een populier als broedplaats. Door het verdwijnen van veel

populieren is de potentie aan geschikte broedplaatsen ongetwijfeld afgenomen, maar te verwachten valt dat de soort zich voorlopig met name op de erven zal kunnen handhaven. In 2011 werden in totaal 15 territoria geteld. Vanaf eind mei bereiken groepen – voornamelijk juveniele - Spreeuwen van elders het eiland om te foerageren.

HUISMUS *Passer domesticus* 2008:9 2014:0 Rode Lijst: gevoelig

De Huismus was voorheen op Tiengemeten ongetwijfeld een geregelde broedvogel van de erven en het dorp. De enige aantalsindicatie van voor 2008 stamt uit 1992, toen hier 23 paren geteld werden (R. Burgmans, Archief Natuurmonumenten). In 2008 waren nog negen territoria aanwezig, vier in het dorp

en de rest verspreid over verschillende erven. In 2011 bleek de soort geheel verdwenen; de enige mussen die op het eiland werden waargenomen waren Ringmussen. Waarschijnlijk is de Huismus door de afgenomen bedrijvigheid van het eiland verdwenen.

RINGMUS *Passer montanus* 2008:11 2014:16 Rode Lijst: gevoelig
 Weemoed:3 Weelde:9 Wildernis:4 Griendwei:0 Blanken Slikken:0

Deze broedvogel van landelijk gebied is zowel in de noordelijke Delta als landelijk in aantal afgenomen. Op Tiengemeten was de soort ongetwijfeld een broedvogel van erven, maar in de archieven zijn alleen enkele territoria uit 1992 te vinden. Voor zover bekend heeft de soort nooit gebroed op de Blanken Slikken. Bij de binnendijkse kartering in 1997 werd de Ringmus niet onderzocht. In 2008 werden 11

paar Ringmussen geteld op het eiland, waarvan 10 op erven. In 2011 werden acht territoria aangetroffen en in 2014 16. De populatie op het eiland lijkt dus tamelijk stabiel te zijn. Opvallend is ook dat de Ringmus zich wel heeft weten te handhaven, terwijl de Huismus is verdwenen. De Ringmus lijkt zich – net als elders in Nederland – meer thuis te voelen in 'buitengebieden' dan de Huismus.

VINK *Fringilla coelebs* 2008:6 2014:18
 Weemoed:2 Weelde:0 Wildernis:8 Griendwei:0 Blanken Slikken:8

De Vink is de afgelopen kwart eeuw in de noordelijke Delta toegenomen als broedvogel, samenhangend met een toename aan bosaanplant. Onduidelijk is of de soort vóór 2008 al broedde op Tiengemeten: in de archieven is geen enkel geval te vinden. Gezien het voorkomen van de soort op grotere erven in de Hoeksche Waard en op Flakkee wordt het onwaar-

schijnlijk geacht, dat de Vink op Tiengemeten volledig ontbrak. In 2008 werden in ieder geval zes territoria vastgesteld, drie op erven en nog eens drie in de populieren op de dijk tussen de zuidelijke Wildernis en de Blanken Slikken. In 2014 bedroeg het aantal inmiddels 18.

GROENLING *Chloris chloris* 2008:0 2014:11
 Weemoed:2 Weelde:1 Wildernis:2 Griendwei:0 Blanken Slikken:6

In de noordelijke Delta is de Groenling vooral een broedvogel van erven en stedelijk groen, die voorts incidenteel tot broeden komt in verruigd buitendijks gebied. De enige aanwijzing voor het broeden van de Groenling op Tiengemeten bestaat uit de melding van vier territoria in de polder in 1992. Buitendijks

is de soort nooit als broedvogel vastgesteld. In 2008 kon de Groenling niet als broedvogel worden teruggevonden op Tiengemeten, maar in 2011 werd wel één territorium aangetroffen. In de erfbeplanting bij de herberg op de oostpunt van het eiland werd een zingend mannetje waargenomen. Of hier daadwerke-

lijk gebroed werd bleef onduidelijk. In 2014 leek de soort opeens een doorbraak te hebben doorgemaakt;

op het gehele eiland werden 11 territoria vastgesteld.

PUTTER *Carduelis carduelis* 2008:15 2014:37
 Weemoed:6 Weelde:4 Wildernis:12 Griendwei:0 Blanken Slikken:15

Deze in de Delta toegenomen broedvogel van opgaand geboomte in (half)open landschap was in de jaren negentig op Tiengemeten een gewone broedvogel van erven en van het dorp, getuige de 21 binnendijks getelde territoria in 1997. In 2008 werden binnendijks slechts vijf broedparen geteld, een duidelijke afname. Opvallend genoeg ging het

in 2011 weer om 15 territoria (binnendijks) en in 2014 om 37 (gehele eiland). Het aantal vertoont dus aanzienlijke fluctuaties. Het is onduidelijk wat de verklaring daarvoor is. Gezien de rijkdom aan distels en andere ruigtekruiden, met name aan de dijken, is de kans groot dat de Putter zich als broedvogel op Tiengemeten zal kunnen handhaven.

KNEU *Carduelis cannabina* 2008:32 2014:45 Rode Lijst: gevoelig
 Weemoed:7 Weelde:5 Wildernis:14 Griendwei:7 Blanken Slikken:12

Deze broedvogel van stedelijk groen en struweel in het buitengebied is in de afgelopen kwart eeuw zowel in de noordelijke Delta als landelijk in aantal afgenomen. Op Tiengemeten was de soort een regelmatige broedvogel van erven en in mindere mate van de Blanken Slikken. In 2008 bedroeg het aantal binnendijks negen territoria, tegenover 26 in 2011. Met name langs de randen van het gebied werd de soort in 2011 aangetroffen, waarbij opvallend was dat hij

in het oostelijke deel van het eiland een stuk zeldzamer was dan in het westelijke deel. De rijkdom aan zaadrijke kruiden op de dijken en in de Weelde en de Wildernis, in combinatie met broedgelegenheid op de Blanken Slikken, moet het de Kneu mogelijk maken om zich te handhaven op Tiengemeten. Het totaal van 45 in 2014 lijkt dat in elk geval te bevestigen.

ROODMUS *Carpodacus erythrinus* 2008:0 2014:2
 Weemoed:0 Weelde:0 Wildernis:1 Griendwei:0 Blanken Slikken:1

Bijzonder waren de twee territoria van deze in landelijk opzicht schaarse soort in 2014, namelijk in de Wildernis en op de Blanken Slikken. Of er daadwer-

kelijk gebroed werd valt overigens te betwijfelen; concrete aanwijzingen ontbreken daarvoor.

RIETGORS *Emberiza schoeniclus* 2008:163 2014:232
 Weemoed:2 Weelde:68 Wildernis:80 Griendwei:2 Blanken Slikken:80

Deze kenmerkende broedvogel van riet en rietruigte broedt in de noordelijke Delta talrijk op buitendijks rietland en op verruigde gorzen en platen. Op Tiengemeten is de Rietgors al lange tijd een talrijke buitendijkse broedvogel, die binnendijks een stuk schaarser was. Tellingen van de Rietgors op de Blanken Slikken wijzen op een dalende tendens. In 2008 konden nog 88 territoria worden opgetekend op de Blanken Slikken en in 2014 80. Het lijkt erop, dat de Rietgors te lijden heeft van dezelfde problemen als de Blauwborst: een te ver voortgeschreden verruiging in combinatie met een afname van puur

rietland. Een duidelijke toename is op Tiengemeten wel binnendijks op te merken. In 1997 werden hier negen territoria gevonden, in 2008 75, in 2011 87 en in 2014 152. Met name de snelle opmars van door riet en guldenroede gedomineerde vegetaties in de Wildernis werd door de Rietgors gewaardeerd. De soort kwam algemeen voor langs de paden die het gebied hier doorkruisen. De toekomst van de Rietgors op het eiland ziet er dan ook behoorlijk zonnig uit, al blijft de vraag of de negatieve buitendijkse trend nog te keren valt.

6. Conclusies en aanbevelingen

In 2014 zijn in opdracht van Natuurmonumenten opnieuw alle broedvogels van Tiengemetten gekarteerd. In dit rapport worden de resultaten gepresenteerd en vergeleken met oudere broedvogelgegevens. De herinrichting van het voormalige landbouweiland was ten tijde van de grootschalige kartering uit 2008 vrijwel voltooid; de destijds verzamelde gegevens kunnen derhalve beschouwd worden als een 'nulsituatie' van Tiengemetten in zijn nieuwe hoedanigheid

Tabel 13. Overzicht van in 2008 en 2014 op Tiengemetten vastgestelde Rode Lijst-soorten en Natura 2000-doelsoorten (broedvogel Haringvliet).

Soort	Rode Lijst	N2000	2008	2014
Roerdomp	bedreigd		0	3
Wintertaling	kwetsbaar		12	41
Zomertaling	kwetsbaar		11	13
Slobeend	kwetsbaar		29	77
Middelste Zaagbek	gevoelig		0	6
Bruine Kiekendief		N2000	14	6
Porseleinhoen	kwetsbaar		3	2
Kleinst Waterhoen	verdwenen		0	1
Kwartelkoning	kwetsbaar		1	1
Steltkluut	gevoelig		4	2
Kluut		N2000	125	44
Bontbekplevier	kwetsbaar	N2000	0	1
Watersnip	bedreigd		0	1
Grutto	gevoelig		18	27
Tureluur	gevoelig		42	52
Zwartkopmeeuw		N2000	1	0
Visdief	kwetsbaar	N2000	1	4
Dwergstern	kwetsbaar	N2000	1	1
Koekoek	kwetsbaar		7	4
Kerkuil	kwetsbaar		1	2
Ransuil	kwetsbaar		2	2
Veldleeuwerik	gevoelig		91	62
Boerenzwaluw	gevoelig		29	7
Graspieper	gevoelig		27	40
Gele Kwikstaart	gevoelig		5	7
Nachtegaal	kwetsbaar		2	7
Blauwborst		N2000	87	85
Snor	kwetsbaar		1	2
Rietzanger		N2000	246	500
Spotvogel	gevoelig		1	2
Grauwe Vliegenvanger	gevoelig		1	1
Wielewaal	kwetsbaar		0	1
Huisemus	gevoelig		9	0
Ringmus	gevoelig		11	16
Kneu	gevoelig		32	45
aantal soorten			29	33
aantal territoria			814	1065

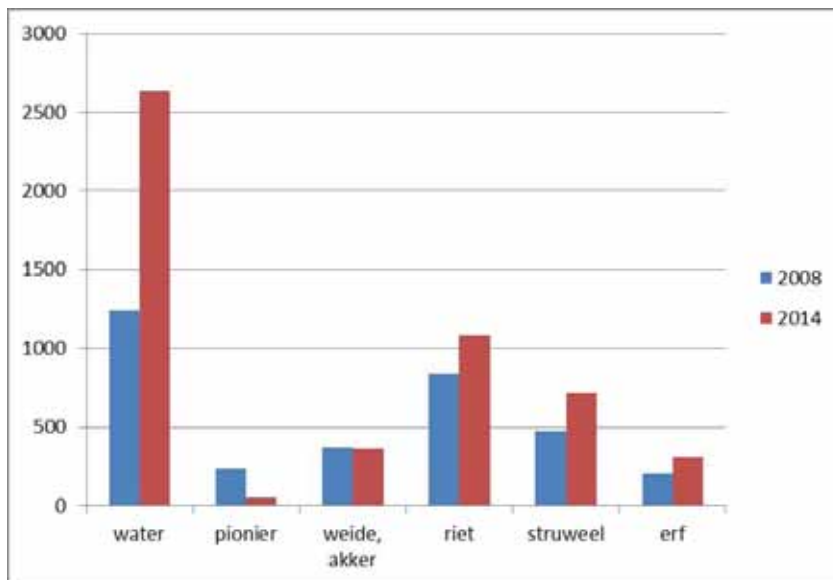
van grootschalig natuurgebied. De inventarisaties van 2011 en 2014 geven inzicht in de veranderingen die sindsdien zijn opgetreden.

Ten opzichte van 2008 is het aantal territoria met ruim 53% toegenomen van 3.367 in 2008 naar 5.163 in 2014. Deze cijfers maken duidelijk dat veel broedvogels hun weg naar de nieuw ingerichte gebieden gevonden hebben. Tabel 8 geeft een overzicht van de in 2008 en 2014 op Tiengemetten broedende vogelsoorten die van belang zijn omdat ze als aanwijsoort (vanwege hun status als broedvogel) fungeren voor het Natura 2000-gebied Haringvliet, waar Tiengemetten deel van uitmaakt, of omdat ze vermeld worden op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels. Wat hierin opvalt is dat zowel het aantal territoria als het aantal soorten van deze selectie toenames vertonen. Dit betekent niet dat alle soorten in de lift zitten. Bruine Kiekendief, Kluut, Koekoek, Veldleeuwerik en Boerenzwaluw zijn bijvoorbeeld afgenomen en Huisemus is zelfs verdwenen. Daar tegenover staat bijvoorbeeld een verdubbeling van het aantal Rietzangers.

Tabel 14 toont de doelstellingen voor de in het kader van Natura 2000 aangewezen broedvogels. De sterke afname van de Kluut en de toename van de Rietzanger ten opzichte van 2008 passen in het beeld van de vegetatieontwikkeling; Kluten houden van spaarzaam begroeide terreinen en Rietzangers van riet en ruigte. Het aantal Blauwborsten bleef stabiel; deze soort komt vooral voor op de Blanken Slikken waar relatief weinig beheersveranderingen zijn opgetreden. De afname van Bruine Kiekendief is

Tabel 14. Doelstellingen (omvang broedpopulatie in paren) voor in kader van Natura 2000 aangewezen broedvogels in het Haringvliet. Doelstelling is op niveau van Haringvliet of op niveau van gehele Delta.

N2000 Soort	Haringvliet doel	Delta doel	Tiengemetten 2008	Tiengemetten 2014
Bruine Kiekendief	20		14	6
Kluut		2000	125	44
Bontbekplevier	105		0	1
Strandplevier		220	0	0
Zwartkopmeeuw		400	1	0
Grote Stern		6200	0	0
Visdief		6500	1	4
Dwergstern		300	1	1
Blauwborst	410		87	85
Rietzanger	420		246	500

Figuur 2. Verdeling naar soortgroep van de in 2008 en 2014 vastgestelde aantallen territoria op Tiengemeten; in totaal ging het in 2008 om 3367 en in 2014 om 5163 territoria.

opvallend en niet eenvoudig te verklaren; mogelijk spelen regionale ontwikkelingen een rol.

Het is duidelijk dat de huidige broedvogelbevolking op Tiengemeten weinig meer lijkt op die van voor de natuurontwikkeling. Een vergelijking met de hier uitgevoerde kartering in 1997 (Vereijken 1998) bevestigt de ommekeer. Zeer tekenend is het nagenoeg verdwijnen van de voorheen zo talrijke Gele Kwikstaart. Ook opmerkelijk is dat een soort als Huismus zich met het verdwijnen van agrarische activiteiten niet langer weet te handhaven, terwijl de Ringmus – een soort die in mindere mate gebonden is aan menselijke activiteit – dat wel lukt. Een aantal van de reeds in 2008 vastgestelde afnames hebben doorgezet, bijvoorbeeld die van Boerenzwaluw. Daartegenover staat de komst van een groot aantal eerder niet aanwezige moerasvogels.

Onderstaande figuur toont de verschuiving die sinds 2008 heeft plaatsgevonden met betrekking tot het aandeel per soortgroep. Opvallend is het veel grotere aandeel van soorten die aan water gebonden zijn, zoals ganzen en eenden. Pioniersoorten gelden juist als grote verliezer. De opvallendste 'stijgers' zijn Grauwe Gans, Brandgans, Bergeend, Krakeend, Wilde Eend, Slobeend, Kuifeend, Cetti's Zanger en Rietzanger. De opvallendste 'dalers' zijn Bruine Kiekendief, Meerkoet, Kluut, Kleine Plevier, Kokmeeuw, Koekoek, Veldleeuwerik, Boerenzwaluw, Bosrietzanger en Huismus.

Ganzen, eenden en andere watervogels

Het relatieve aandeel van ganzen en eenden, aangevuld met futen, zwanen en Meerkoet, nam toe van 37% in 2008 naar 51% in 2014. Deze toename is voor een belangrijk deel te danken aan de opmars van Grauwe Gans en Brandgans, maar ook de meeste

andere soorten zijn in aantal gestegen. Het aantal Wilde Eenden is bijvoorbeeld ook meer dan vervijfvoudigd. Hierbij moet worden opgemerkt dat de interpretatie van waarnemingen van groepen eenden lastig kan zijn; het verschil tussen 2008 en 2014 kan hierdoor groter lijken dan in werkelijkheid het geval was. Een opvallende afname komt op het conto van de Meerkoet. In alle deelgebieden is deze groep vertegenwoordigd, maar de Weelde en Wildernis herbergen de grootste aantallen. Daarbij valt op dat de 'nattere' soorten zoals futen en duikeenden vooral in de Weelde voorkomen en de 'drogere' zoals ganzen juist in de Wildernis. De plas-drasomstandigheden in de Griendweipolder zijn van belang voor kwetsbare soorten als Slobeend en Zomertaling. Naar verwachting zullen de meeste soorten zich de komende jaren hier goed kunnen handhaven of zelfs nog verder toenemen.

Pioniersoorten en kolonievogels

Het relatieve aandeel van pioniersoorten en kolonievogels (Steltkluut, Kluut, Kleine en Bontbekplevier, meeuwen en sterns) vertoonde een sterke afname van 7% in 2008 naar 1% in 2014. Dit is vooral het gevolg van het grotendeels verdwijnen van kolonies van Kluut en Kokmeeuw. Veel van de soorten voelen zich thuis in een dynamisch en waterrijk milieu, waar zandbanken en spaarzaam begroeide oevers – en de afwezigheid van predatoren – geschikt broedhabitat vormen. Dit was kort na de aanleg vooral te vinden in de Weelde en Wildernis. De voortschrijdende (natuurlijke) vegetatiesuccessie heeft veel van deze plekken inmiddels echter minder geschikt gemaakt. Opvallend is wel dat de Kluut na in 2011 te zijn gekelderd tot slechts vier territoria, weer opkrabbelde naar 44.

Akker- en weidevogels

Het relatieve aandeel van typische akker- en weidevogels, waaronder Scholekster, Kievit, Grutto, Tureluur, vertoonde een afname van 11% in 2008 naar 7% in 2014; de absolute aantallen bleven echter bijna gelijk. Het algemene beeld is niet erg eenduidig, omdat sommige soorten af- en andere toenamen. Naar verwachting zal de Griendweipolder een belangrijk weidevogelgebied blijven. Het belang van de veel omvangrijkere Wildernis en Weelde, waar ook veel van deze soorten voorkomen, is moeilijker te voorspellen. Bepalend is hoe de vegetatie en openheid zich hier zullen ontwikkelen; een te hoge vegetatie is voor veel soorten onaantrekkelijk. Aspecten als begrazing en concurrentie (door Schotse Hooglanders en door ganzen) kunnen hierbij een rol spelen. Ook verruiging door planten die kennelijk niet door hooglanders en ganzen worden gegeten, kan nadelig zijn.

Rietvogels

Het relatieve aandeel van rietvogels en moerasvogels, waaronder Bruine Kiekendief, rallen en verschillende soorten zangvogels, vertoonde een afname van 25% in 2008 naar 21% in 2014. Het beeld is niet erg eenduidig, omdat sommige soorten af- en andere toenamen. Verspreid over het gehele eiland zijn plekken waar riet- en moerasvogels goed vertegenwoordigd zijn. Het is waarschijnlijk dat deze groep de komende jaren zal toenemen als gevolg van de natuurlijke vegetatiesuccessie. Vooral de inrichting van de Weelde biedt hier goede mogelijkheden voor. De vestiging van de Roerdomp maakt duidelijk dat het gebied voor deze soortgroep veel potenties heeft.

Struweelvogels

Het relatieve aandeel van struweelvogels – hoofdzakelijk bestaande uit kleine zangvogels – was zowel in 2008 als in 2014 14%. Deze soortgroep komt voor in struikgewas op de drogere delen van het eiland, vooral langs dijken en erven en op de Blanken Slikken. Met name in het zuidoostelijke deel van de Wildernis is geschikt habitat ontstaan. Naar verwachting zal deze soortgroep de komende jaren verder toenemen, als gevolg van vegetatiesuccessie, met name op de drogere delen van het eiland.

Erf- en bosvogels

Het relatieve aandeel erf- en bosvogels was zowel in 2008 als in 2014 6%. Deze groep bevat soorten die gebonden zijn aan bomen, bijvoorbeeld voor nestgelegenheid, waaronder roofvogels, duiven, lijsters, Grauwe Vliegenvanger, mezen, kraaien, Spreeuw, Ringmus en vinken, en vogels die in of rond bouwwerken nestelen zoals Kerkuil, Boerenwaluw en Witte Kwikstaart. Opvallend binnen deze groep is het verdwijnen van de Huismus. Daar tegenover

staat dat de Turkse Tortel zich als nieuwkomer meldde. De komende jaren zijn binnen deze groep geen grote veranderingen te verwachten. Op termijn kan er op de drogere delen van het eiland bosvorming optreden. Wanneer dat gebeurt zullen veel van de genoemde soorten wel flink in aantal toenemen.

Voor pioniervogels zoals plevieren en sterns lijkt op Tiengemeten op termijn niet veel ruimte te zijn. De voortschrijdende vegetatiesuccessie zal het eiland er voor deze soortgroep de komende jaren niet aantrekkelijker op maken. Op de lagere, 's winters onder water staande delen van de Weelde en Wildernis kan een aantal soorten zich mogelijk voor langere tijd handhaven, maar de kans op een geregelde aanwezigheid van grote kolonies sterns en zilte pioniers zoals Strandplevier lijkt vooralsnog gering. Daar staat tegenover dat soorten van riet en moeras de komende jaren waarschijnlijk steeds beter aan hun trekken zullen komen. Welke soorten zich precies zullen thuis voelen hangt af van hoe de vegetatie zich ontwikkelt; rietvelden in of langs water trekken andere soorten aan dan wat drogere en ruigere vegetaties. Bij verdere ontwikkeling van waterriet zullen de vestigingskansen voor schaarse soorten als Roerdomp, Snor en Baardman toenemen. De kans op vestiging van kolonies van verschillende soorten (zilver)reigers en soorten als Lepelaar is reëel. Van groot belang is dan wel dat de voedselsituatie goed blijft, maar daarvoor zijn met de huidige waterhuishouding van het gebied goede condities gecreëerd. Ook de ontwikkeling van bomen en struiken op moeilijk toegankelijke plekken is van belang in verband met nestgelegenheid. Voorts zijn de Weelde en Wildernis zeer rijk aan voedsel voor een aantal soorten eenden, waaronder Rode Lijst-soorten als Wintertaling, Zomertaling en Slobeend, die ten opzichte van 2008 opvallend toenamen. Ook voor deze soorten ziet de toekomst op het eiland er rooskleurig uit. Voor akker- en weidevogels spelen respectievelijk de Weemoed en de Griendweipolder een belangrijke rol. Op veel andere plekken speelt de vegetatieontwikkeling deze bodembroeders niet in de kaart. Naar verwachting zullen akkervogels als Scholekster, Kievit, Veldleeuwerik en Gele Kwikstaart zich blijven thuis voelen of wellicht nog toenemen in de Weemoed. Voor weidevogels en soorten die van plas-drasomstandigheden houden zoals Slobeend, Zomertaling en Tureluur speelt de Griendweipolder een belangrijke rol.

Een belangrijk aspect is de aantalsontwikkeling van de Grauwe Gans op Tiengemeten. Sinds de natuurontwikkeling is de soort met enkele honderden paren vertegenwoordigd. Vergeleken met 2008 is duidelijk geworden dat ook het binnendijkse deel prima broedhabitat herbergt. Dit zal de komende

jaren nog wel zo blijven. De komst van de Brandgans past ook goed in het beeld van Tiengemeten als 'ganzeneland'. Het is zaak om de ganzenpopulatie de komende jaren goed te volgen. Ganzen worden immers niet door iedereen als aanwinst voor de Nederlandse natuur beschouwd. Veel boeren melden schade aan gewassen en daarom wordt op verschillende fronten getracht om de populaties niet al te zeer te laten groeien. Aanbevolen wordt om specifiek aandacht te blijven schenken aan het broedsucces en aan het volgen van ouders met pullen op en rond het eiland.

De komende jaren zullen waarschijnlijk veel veranderingen blijven optreden in de broedvogelpopulatie van Tiengemeten. Interessante aspecten van het beheer die van invloed kunnen zijn op de broedvogels zijn begrazing (intensiteit en locatie), recreatie (zonerings), vegetatieontwikkeling (bijvoorbeeld van guldenroede en riet) en waterstand (hoogte en timing bij gedeeltelijke openzetting van Haringvlietsluizen). Om de ontwikkeling binnen broedvogels goed te volgen wordt geadviseerd om de broedvogelpopulatie

de komende jaren op de volgende wijze te volgen:

- Jaarlijks monitoren van alle soorten in drie ca. 50 hectare metende representatieve telgebieden in respectievelijk Wildernis, Weelde en Blanken Slikken. Van belang daarbij is dat de grenzen van deze plots vooraf goed worden vastgelegd. Deze telgebieden zouden door vrijwilligers met (ruime) ervaring met de BMP-methode geteld kunnen worden.
- Jaarlijks middels gerichte telacties monitoren van alle kolonievogels en zeldzame soorten, op de wijze zoals beschreven in de Sovon-handleiding (van Dijk & Boele 2011).
- Om de drie tot zes jaar een volledige, dekkende kartering van alle soorten volgens de BMP-methodiek. Gezien de te verwachten snelle ontwikkeling van het gebied is een hoge frequentie voorlopig noodzakelijk. Later kan de frequentie mogelijk terug naar eens in de zes jaar.

Literatuur

- VAN BEUSEKOM R., HUIGEN P., HUSTINGS F., DE PATER K. & THISSEN J. 2005. Rode Lijst van de Nederlandse Broedvogels. Tirion. Zeist.
- VAN DIJK A.J. & BOELE A. 2011. Handleiding Sovon Broedvogelonderzoek. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KLEMANN M. 2008. Flora- en faunaonderzoek gemeente Hellevoetsluis, deel II: Vogels. SOVON-inventarisatierapport 2008/29. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- SLATERUS R., DE BOER V. & MUUSSE T. 2011. Broedvogels van Nationaal Park de Biesbosch in 2010. Sovon-inventarisatierapport 2011/08. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SLATERUS R. & KLEMANN M. 2012. Broedvogels van Tiengemeten in 2011. Sovon-inventarisatierapport 2012/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VERELJKEN J. 1998. De broedvogels van het binnendijkse deel van het eiland Tiengemeten in 1997. Sovon-inventarisatierapport 1998/09. Sovon Vogelonderzoek Nederland. Beek-Ubbergen.
- VERGEER J.W. & SLUIJTER T.C.J. 2008. Broedvogels van Tiengemeten in 2008. Sovon-inventarisatierapport 2008/22. Sovon Vogelonderzoek Nederland. Beek-Ubbergen.
-

Bijlagen

Bijlage 1. Inventarisatietijden Tiengemeten 2014.

Bezoekdatum	Teltijd	Teltijd in min.
7-apr	17:45-19:45	120
8-apr	08:30-12:10	210
8-apr	15:00-16:45	105
9-apr	07:45-16:50	545
10-apr	07:30-15:30	480
11-apr	07:45-16:30	525
12-apr	07:30-11:00	150
28-apr	18:00-20:15	135
29-apr	07:00-12:30	330
30-apr	05:30-14:30	540
30-apr	17:20-18:35	75
1-mei	06:10-15:20	550
2-mei	06:15-14:15	480
3-mei	06:45-09:15	150
13-mei	17:15-19:00	105
14-mei	06:30-16:30	600
15-mei	06:45-16:30	585
16-mei	06:30-14:45	495
16-mei	18:40-20:00	80
17-mei	05:15-10:00	285
3-jun	02:00-14:00	720
4-jun	05:00-12:00	420
5-jun	10:00-18:10	490
6-jun	00:30-09:45	555
25-jun	05:00-12:30	450
26-jun	00:00-10:45	645
27-jun	02:00-07:00	300
28-jun	07:00-13:30	390

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Petra Verburg (petra.verburg@sovon.nl)

In opdracht van Natuurmonumenten

Natuurmonumenten

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

